

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

na téma

Podmínky řízení v civilním procesu a jejich zkoumání

Autor: Dominika Kuncová

Plzeň 2018

Prohlášení

Já, níže podepsaná Dominika Kuncová, tímto čestně prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem tématu „Podmínky řízení v civilním procesu a jejich zkoumání“ zpracovala samostatně a že jsem na konci práce vyznačila všechny prameny, z nichž jsem při zpracování této práce čerpala, způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni, dne 31. srpna 2018

Dominika Kuncová

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Miloslavě Wipplingerové, Ph.D., LL.A. za cenné rady a konzultace poskytnuté při jejím zpracovávání, jakož i za vlídný přístup a trpělivost.

Dále bych na tomto místě velice ráda poděkovala svým rodičům, bratrovi, prarodičům a příteli za obrovskou podporu a zázemí poskytované po celou dobu mého studia.

Dominika Kuncová, autorka

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. POJEM A VÝZNAM PODMÍNEK ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU	4
2.1. CIVILNÍ PROCES	4
2.2. POJEM PODMÍNKY ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU	6
2.3. VÝZNAM PODMÍNEK ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU	9
2.3.1.1. Odstranitelné nedostatky podmínek řízení	10
2.3.1.2. Neodstranitelné nedostatky podmínek řízení	11
3. POZITIVNÍ PODMÍNKY ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU	12
3.1. POZITIVNÍ PODMÍNKY ŘÍZENÍ NA STRANĚ SOUDU	12
3.1.1. <i>Pravomoc soudu v civilním procesu</i>	13
3.1.1.1. Pravomoc soudu obecná	15
3.1.1.2. Pravomoc soudu zúžená	16
3.1.1.3. Pravomoc soudu rozšířená	18
3.1.1.4. Pravomoc soudu, jako podmínka řízení v civilním procesu	18
3.1.1.5. Vliv rozhodčí smlouvy na pravomoc soudu v civilním procesu	21
3.1.2. <i>Příslušnost soudu v civilním procesu</i>	24
3.1.2.1. Věcná příslušnost soudu	26
3.1.2.1.1. Věcná příslušnost okresních soudů	27
3.1.2.1.2. Věcná příslušnost krajských soudů	28
3.1.2.1.3. Věcná příslušnost Nejvyššího soudu České republiky	29
3.1.2.2. Místní příslušnost soudu	29
3.1.2.2.1. Místní příslušnost soudu obecná	31
3.1.2.2.2. Místní příslušnost soudu fakultativní (na výběr daná)	31
3.1.2.2.3. Místní příslušnost soudu výlučná	32
3.1.2.3. Funkční příslušnost soudu	33
3.1.2.4. Příslušnost soudu, jako podmínka řízení v civilním procesu	33
3.1.2.4.1. Zásada trvání příslušnosti (perpetuatio fori)	33
3.1.2.4.2. Delegace vhodná	34
3.1.2.4.3. Přenesení příslušnosti	35
3.1.2.4.4. Zkoumání věcné příslušnosti soudu	35
3.1.2.4.5. Zkoumání místní příslušnosti soudu	36
3.2. POZITIVNÍ PODMÍNKY ŘÍZENÍ NA STRANĚ ÚČASTNÍKŮ	38
3.2.1. <i>Procesní subjektivita</i>	39
3.2.1.1. Procesní subjektivita účastníka, jako podmínka řízení v civilním procesu	40
3.2.1.1.1. Neurčité označení účastníka řízení	40
3.2.1.1.2. Neodstranitelný nedostatek procesní subjektivity	41
3.2.1.1.3. Univerzální sukcese účastníka	42
3.2.2. <i>Procesní způsobilost</i>	42
3.2.2.1. Procesní způsobilost účastníka, jako podmínka řízení v civilním procesu	43

4.	NEGATIVNÍ PODMÍNKY ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU.....	45
4.1.	PŘEKÁŽKA LITISPENDENCE	45
4.1.1.	<i>Okamžik zahájení řízení.....</i>	45
4.1.2.	<i>Totožnost věci.....</i>	46
4.1.2.1.	<i>Totožnost věci z pohledu judikatury Nejvyššího soudu</i>	46
4.1.3.	<i>Překážka litispendence, jako podmínka řízení v civilním procesu.....</i>	47
4.2.	PŘEKÁŽKA RES IUDICATA	47
4.2.1.	<i>Právní moc rozhodnutí</i>	47
4.2.2.	<i>Překážka res iudicata, jako podmínka řízení v civilním procesu.....</i>	48
5.	PODMÍNKY ŘÍZENÍ Z HLEDISKA OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ.....	49
5.1.	NEDOSTATEK PODMÍNEK ŘÍZENÍ, JAKO ODVOLACÍ DŮVOD.....	50
5.2.	NEDOSTATEK PODMÍNEK ŘÍZENÍ, JAKO DŮVOD ŽALOBY PRO ZMATEČNOST.....	50
6.	ZÁVĚR	51
	RESUME.....	54
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	55
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	57
	PŘÍLOHY	60
	PŘÍLOHA Č. 1	60
	PŘÍLOHA Č. 2	61

1. ÚVOD

Předkládaná diplomová práce, zhotovená v rámci magisterského studia oboru Právo a právní věda na právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni, je zpracována na téma „Podmínky řízení v civilním procesu a jejich zkoumání“. Následující kapitoly se tak věnují oblasti civilního práva procesního s detailním zaměřením na jeden z jeho stěžejních institutů.

Vyjádření podstaty zvoleného tématu je vhodné uvést stručným vymezením pojmu „podmínka“ v jeho obecné rovině. Podmínkou se dle odborné slovníkové literatury rozumí „*nutný předpoklad pro splnění, uchování či existenci určité skutečnosti, kterou tak velice silně ovlivňuje*“¹. Tato definice není na rozdíl od jiných nikterak složitá, tudíž ji lze přiblížit na příkladech běžných životních situací. Kupříkladu pokud uchazeč o zaměstnání nesplňuje vypsané „podmínky“ konkrétního výběrového řízení (běžně jimi bývá minimální dosažené vzdělání), nemůže být na danou pracovní pozici přijat a bude zaměstnavatelem z výběrového řízení automaticky vyřazen. Jako další příklad lze uvést „podmínky“ stanovené bankovní institucí pro čerpání hypotečního úvěru (běžně jimi bývá minimální výše příjmu či uzavření zástavní smlouvy), bez jejichž splnění nelze žadateli finanční prostředky poskytnout.

Z výše uvedeného lze vyvodit skutečnost, že ovládání a omezování obvyklých oblastí lidského života podmínkami není ojedinělou záležitostí. A jinak tomu není ani v oblasti práva. I když se může působení podmínek v právní oblasti jevit jako náročná záležitost, zejména z důvodu obecně vnímané složitosti práva, zůstává jejich výše vyjádřená obecná podstata v každém právním odvětví identická. S více či méně zřetelně formulovanými podmínkami se lze setkat v oblasti práva veřejného i soukromého, hmotného i procesního a ve valné většině právních předpisů. Jako jeden z mnoha klasických příkladů právních podmínek lze zmínit zákonné podmínky pro uzavření manželství, vyjádřené negativně v ustanoveních § 672 a násl. občanského zákoníku, mezi které patří svéprávnost či neexistence příbuzenského vztahu mezi snoubenci.

¹ Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, © 2011. [cit. 31. 08. 2018]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz>

Jak však uvádím v prvním odstavci, tato diplomová práce nese téma „Podmínky řízení v civilním procesu a jejich zkoumání“. Každé procesní právo je oproti právu hmotnému značně složitějším právním odvětvím, neboť vedle široké řady pevně zakotvených procesněprávních institutů (často přesahujících do práva hmotného nebo v něm majících původ) obsahuje velice podrobný popis postupu soudu v soudním řízení, který směřuje k pevně stanovenému cíli – vydání meritorního rozhodnutí. Tento postup je sledem četných procesních úkonů, procesních kroků a procesních krůčků činěných procesními subjekty za současného dodržování řady procesních zásad a jiných pravidel. Vydáním meritorního rozhodnutí však právní úprava soudního procesu zdaleka nekončí, když musí dále pamatovat na navazující řízení o opravných prostředcích a řízení vykonávací.

Ačkoliv jsem si složitosti oblasti procesního práva velmi dobře vědoma, byla pro mne při výběru tématu diplomové práce jasnou volbou. Oproti právu hmotnému je dle mého názoru právo procesní více dynamické, logické a z hlediska zpracovávání diplomové práce snadnější pro popis a vysvětlení. Jelikož je téma „Podmínky řízení v civilním procesu a jejich zkoumání“ tématem velice širokým, je na tomto místě vhodné představit zvolený přístup k tématu, vymezit konkrétní cíl své práce a současně stanovit některé dílčí otázky, na které následující strany podají odpověď.

K tématu práce jsem se rozhodla přistoupit co nejvíce komplexně, což však současně znemožňuje podrobný výklad veškerých tématem dotčených procesních institutů. Jako cíl své diplomové práce tudíž vymezuji podání komplexního výkladu procesních podmínek řízení v civilním procesu s podrobným zaměřením na předem vybrané dílčí instituty, jimiž jsou takové pozitivní a negativní podmínky řízení, o jejichž povaze není ve vztahu k procesním podmínkám řízení žádných pochybností. Tímto mám na mysli pravomoc soudu, příslušnost soudu, procesní subjektivitu účastníka, procesní způsobilost účastníka, překážku zahájeného řízení a překážku věci pravomocně rozsouzené. Stranou současně nezůstává vymezení procesního významu jednotlivých podmínek pro občanské soudní řízení a posouzení vztahu institutu podmínek řízení s opravnými prostředky.

Z předložené diplomové práce by měly v jejím závěru vyplynout odpovědi na následujících pět jednoduchých procesních otázek: Jaký je procesní význam podmínek řízení v civilním procesu? Jsou veškeré podmínky řízení v civilním procesu vymezeny výhradně v občanském soudním řádu, jakožto základním právním předpisu, upravujícím civilní právo procesní? Shoduje se odborná veřejnost na pojetí podmínek řízení v civilním procesu či se k tomuto tématu objevují rozdílné přístupy? Jakou možnost procesní obrany má účastník řízení v civilním procesu, pokud bylo soudem meritorně rozhodnuto i přes nedostatky některé z podmínek řízení? Je právní úprava podmínek řízení v civilním procesu stabilní či lze v této oblasti očekávat legislativní změny?

Zpracování tématu je s výjimkou úvodní a závěrečné kapitoly rozčleněno do čtyř hlavních kapitol s názvy: Pojem a význam podmínek řízení v civilním procesu, Pozitivní podmínky řízení v civilním procesu, Negativní podmínky řízení v civilním procesu a Podmínky řízení z hlediska opravných prostředků.

Tato diplomová práce je psána pouze v českém jazyce a reflektuje právní úpravu účinnou v České republice ke dni 31. srpna 2018.

2. POJEM A VÝZNAM PODMÍNEK ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU

Ačkoliv se tak může na první pohled zdát, nelze pod pojmem „podmínky řízení v civilním procesu“ rozumět pouze podmínky řízení, vedeného civilním soudem. Civilní proces zahrnuje nad rámec řízení, která jsou vedena civilními soudy, též řízení před zvláštními orgány, nadanými pravomocí rozhodovat civilní spory, jimiž jsou rozhodci ve smyslu zákona o rozhodčím řízení. Civilní proces samotný je pojmem širokým a vzhledem k tématu této diplomové práce současně důležitým, tudíž by se následující strany měly věnovat problematice podmínek řízení v civilním procesu komplexně.

2.1. Civilní proces

Pojem proces pochází z latinských slov *procedere* či *processus*, což v doslovném překladu znamená pokračování či postup. Je jím představován sled jednotlivých úkonů a kroků, směřujících k určitému předem vytyčenému cíli. V civilním procesu je tímto cílem vydání tzv. meritorního rozhodnutí, neboli rozhodnutí ve věci samé², nezávislým autoritativním orgánem (soudem či rozhodcem), a to v civilní záležitosti. Typickým příkladem takové civilní záležitosti je soukromoprávní spor mezi žalobcem a žalovaným. Jak je však níže dále rozvedeno, každý civilní proces není řízením nalézacím a sporným.

Autoři současných učebnic věnovaných civilnímu procesu se v definici pojmu civilní proces převážně shodují, přičemž řada z nich vychází z vymezení Zoulíka. Ten jej ve svém díle vymežil jako „*soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu (procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům*“.³

² Dle usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. května 2005, sp. zn. 30 Cdo 997/2005, „je pojem „*věc sama*“ vykládán právní teorií a soudní praxí jako věc, která je tím předmětem, pro nějž je řízení vedeno. V řízení, v němž má být rozhodnut spor o právo mezi účastníky, kteří stojí proti sobě v postavení žalobce a žalovaného je tedy za věc samu pokládán nárok uplatněný žalobou, o němž má být v příslušném řízení věcně rozhodnuto.“

³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 34, ISBN: 978-80-7502-076-5

Těžištěm uvedené definice jsou tři pojmové znaky civilního procesu - **procesní subjekty**, nadání oprávněním činit **procesní úkony**, v jejichž důsledku vznikají, mění se nebo zanikají **procesní vztahy**. Obsahem těchto procesních vztahů jsou vzájemná procesní práva a povinnosti, jejichž výkonem a plněním mohou procesní subjekty (soud a účastníci řízení) ovlivňovat průběh řízení. Prvním a současně základním procesním vztahem, který v civilním procesu vzniká, je vztah mezi soudem a navrhovatelem, založený podáním návrhu na zahájení řízení⁴. Tímto procesním úkonem je realizováno ústavně zaručené právo na soudní ochranu, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále také jako „LZPS“).

Soudní ochrana může být soukromým subjektivním právům poskytnuta v rámci několika druhů civilního procesu, kterými jsou řízení nalézací, řízení vykonávací (eventuálně exekuční), řízení insolvenční, řízení zajišťovací a řízení rozhodčí. S výjimkou rozhodčího řízení lze veškeré uvedené druhy civilního procesu podřadit pod obecně užívaný pojem občanské (civilní) soudní řízení.⁵

Vzájemný vztah těchto jednotlivých řízení je odlišný, přičemž jako nejužší lze hodnotit vztah mezi řízením nalézacím (včetně řízení zajišťovacího, které ho v případě nutnosti doplňuje) a řízením vykonávacím (eventuálně exekučním). Relativně samostatně a na ostatních řízeních nezávisle může být vedeno řízení insolvenční, obsahující prvky řízení zbývajících. Rozhodčí řízení je alternativním řešením k řízení nalézacímu, v němž roli státních soudů zastupují zvláštní rozhodčí soudy a rozhodci. Této možnosti lze však využít pouze v případech majetkových sporů, a to pod podmínkou existence uzavřené rozhodčí smlouvy.

Podstatou nalézacího řízení, jakožto nejvýznamnějšího druhu civilního procesu, je hledání a nalezení práva ve smyslu soukromoprávního nároku, který je v závislosti na povaze předmětu řízení pouze potvrzován či vyvrácen (deklaratorním rozhodnutím) nebo zakládán, měněn či rušen (konstitutivním rozhodnutím). Z hlediska povahy předmětu řízení (věci samé) rozlišujeme

⁴ Návrhem na zahájení řízení se v této souvislosti myslí: žaloba dle občanského soudního řádu, návrh na zahájení řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních, návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (eventuálně exekuce) dle občanského soudního řádu (eventuálně exekučního řádu), insolvenční návrh dle insolvenčního zákona a žaloba dle zákona o rozhodčím řízení.

⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 36, ISBN: 978-80-7380-571-5

v prvním případě řízení sporné (ukončované rozhodnutím deklaratorním) a v druhém případě řízení nesporné (ukončované rozhodnutím konstitutivním).

Vzhledem k rozvětvenosti civilního procesu na vícero specifických řízení, nenajdeme v českém právním řádu pro úpravu této oblasti jednotný univerzální kodex, nýbrž řadu dílčích procesních právních předpisů (zákonů)- tzv. řádů, zvláště upravujících jednotlivé druhy řízení. Jsou jimi občanský soudní řád (dále také jako „OSŘ“), zákon o zvláštních řízeních soudních (dále také jako „ZŘS“), exekuční řád (dále také jako „EŘ“), insolvenční zákon (dále také jako „IZ“) a zákon o rozhodčím řízení (dále také jako „ZRŘ“). Každý z těchto zákonů upravuje jednotlivé procesní instituty vlastním způsobem nebo na základě odkazujících ustanovení⁶ svěřuje jejich úpravu občanskému soudnímu řádu. Občanský soudní řád vystupuje na základě uvedeného principu subsidiarity vůči ostatním uvedeným civilním procesním předpisům jako *lex generalis*.

2.2. Pojem podmínky řízení v civilním procesu

V kapitole č. 2.1. této diplomové práce bylo hovořeno o cíli civilního procesu, kterým je vydání rozhodnutí ve věci samé. Aby však mohlo být tohoto cíle po právu dosaženo, je nutné splnění určitých konkrétních předpokladů, které jsou zákonodárcem a odbornou literaturou označeny jako „podmínky řízení“. Lze tudíž vyvodit závěr, že pouze při splnění podmínek řízení může být rozhodnuto ve věci samé.⁷ Pojem „věc sama“ není legislativně nikterak definován, věnuje se mu tedy odborná literatura i judikatura, kupříkladu Nejvyšší soud České republiky v již citovaném usnesení ze dne 10. května 2005, sp. zn. 30 Cdo 997/2005. Věcí samou se rozumí předmět řízení, tedy to, o čem je rozhodováno. V případě sporného nalézacího řízení bude předmětem řízení (tedy věcí samou) vždy nárok žalobce uplatněný žalobou.

Obdobně jako není v občanském soudním řádu či v jiném procesním právním předpisu definována „věc sama“, nejsou v nich zákonodárcem definovány ani vyčteny podmínky řízení. Z dikce ustanovení § 103 OSŘ lze však vyvodit již výše nastíněný závěr, že jde o takové podmínky, za nichž může soud

⁶ § 1 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních, § 52 odst. 1 exekučního řádu, § 7 insolvenčního zákona a § 30 zákona o rozhodčím řízení

⁷ JIRSA, J. a kolektiv. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 134, ISBN: 978-80-7552-034-0

rozhodnout ve věci samé. Ačkoliv se úpravě jednotlivých podmínek řízení věnuje občanský soudní řád podrobně, jejich výčet ponechává pouze odborné literatuře a soudní praxi.

Autoři odborné literatury a komentářů k občanskému soudnímu řádu se ve výčtu podmínek řízení v převážné míře shodují, když je zároveň rozdělují zvlášť na stranu soudu, zvlášť na stranu účastníků řízení a zvlášť na stranu projednávané věci, vymezené návrhem na zahájení řízení (žalobou) či usnesením o zahájení řízení z úřední povinnosti. V rámci těchto tří kategorií jsou podmínky řízení formulovány dvěma možnými způsoby, a to pozitivně či negativně, byť výslovně lze toto rozdělení nalézt pouze v učebnici Zahradníkové.⁸

Pozitivní podmínky řízení jsou takové, jejichž splnění je určeno existencí zákonem daných skutečností (např. pravomoci soudu nebo procesní způsobilosti účastníka řízení). Negativní podmínky řízení jsou naopak takové, jejichž splnění je určeno tím, že zákonem dané skutečnosti neexistují, a to nejpozději při rozhodování ve věci samé (např. není mezi stejnými účastníky vedeno totožné řízení u jiného soudu). Zatímco s pozitivní formulací se setkáváme především u podmínek řízení na straně soudu a na straně účastníků řízení, negativně jsou formulovány především podmínky řízení na straně projednávané věci, a to jako tzv. překážky řízení.

Mezi pozitivní podmínky řízení jsou právní teorií řazeny následující procesní instituty: na straně soudu jeho pravomoc a příslušnost, na straně účastníků jejich procesní subjektivita (způsobilost být účastníkem řízení) a procesní způsobilost či řádné zastoupení v případě procesní nezpůsobilosti, a na straně projednávané věci náležité zahájení řízení (existence řádného návrhu na zahájení řízení či usnesení soudu o zahájení řízení z úřední povinnosti). Mezi negativní podmínky řízení jsou řazeny překážka věci pravomocně rozhodnuté (známá též jako překážka *res iudicata*) a překážka zahájeného totožného řízení (známá též jako překážka *litispendence*), přičemž v obou případech jde o podmínky řízení na straně projednávané věci.

⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 185 a 188, ISBN: 978-80-7380-571-5

Mimo uvedených procesních institutů, které jsou jako podmínky řízení výslovně označeny v každé učebnici civilního procesu, řadí mezi podmínky řízení někteří odborníci i další procesní instituty, kupříkladu splnění poplatkové povinnosti (zaplacení soudního poplatku) dle zákona o soudních poplatcích a rozhodování zákonným nepodjatým soudcem či ve správném obsazení soudu. S tímto postupem však jiní členové odborné veřejnosti nesouhlasí, když jde dle jejich názoru o požadavky mimoprocesní povahy.⁹ Autorský kolektiv nejnovějšího komentáře k občanskému soudnímu řádu zachází v této problematice ještě dále, když řadí mezi podmínky řízení skutečnosti, zda rozhodnutí soudu nezávisí na předběžné otázce (ve smyslu ustanovení § 135 odst. 1 OSŘ), zda se nejedná o věc správního soudnictví (ve smyslu ustanovení § 104b OSŘ) či zda není mezi účastníky řízení uzavřena rozhodčí smlouva (ve smyslu ustanovení § 106 OSŘ).¹⁰

Institut podmínek řízení má zásadně procesně-právní charakter. Skutečnosti hmotně-právní povahy, mající vliv na oprávněnost nároku uplatněného ve sporném nalézacím řízení žalobou (tj. aktivní věcná legitimace žalobce) nejsou podmínkami řízení ve smyslu výše uvedeného a nejsou ani skutečnostmi, které by mohli zabránit zahájení řízení. Jde toliko o skutečnosti, které vymezují, jak bude o předmětu řízení (tj. o věci samé) meritorně rozhodnuto, avšak neurčují, zda o předmětu řízení (tj. o věci samé) být podle práva rozhodnuto může. Ke vztahu věcné legitimace a podmínek řízení se již několikrát vyjádřil i Nejvyšší soud České republiky zastávající názor, že „*věcnou legitimací se v občanském soudním řízení rozumí oprávnění účastníků vyplývající z hmotného práva. Věcnou legitimaci má ten z účastníků řízení, který je nositelem hmotného práva, o něž v řízení jde, jinak řečeno kterému svědčí stav z hmotného práva (právo nebo povinnost), o něž v řízení jde. Nedostatek věcné legitimace je důvodem k zamítnutí žaloby, nikoliv k zastavení řízení...Nedostatek aktivní věcné legitimace žalobce nelze pokládat za nedostatek podmínek řízení ve smyslu § 104 o. s. ř.*“¹¹

⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 217, ISBN: 978-80-7502-076-5

¹⁰ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 435, ISBN: 978-80-7400-673-9

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. listopadu 2016, sp. zn. 29 NSČR 4/2016

2.3. Význam podmínek řízení v civilním procesu

Z pojetí podmínek řízení v civilním procesu, tak jak jsou vymezeny zákonodárcem, odbornou literaturou a soudní praxí, lze jednoznačně vyjádřit význam, který tento procesní institut pro civilní proces představuje. Definice, která je vytyčena v kapitole č. 2.2. této diplomové práce, je zároveň podkladem ke konstatování, že podmínky řízení představují jakási pomyslná pravidla civilního procesu, která musejí být respektována a dodržena nejen na začátku řízení (v okamžiku jeho zahájení), ale v celém jeho průběhu až do vydání meritorního (konečného) rozhodnutí.

V občanském soudním řádu ukládá zákonodárce procesní povinnosti procesním subjektům, kterými jsou účastníci řízení a soud. Pro vymezení významu podmínek řízení v civilním procesu jsou stěžejní ustanovení § 103 a § 104 OSŘ, v nichž je soudu uloženo přihlížet ke splnění podmínek řízení kdykoliv v průběhu řízení a v případě zjištění jejich nedostatku neprodleně učinit vhodná opatření (ve smyslu ustanovení § 104 odst. 2 OSŘ) či řízení zastavit a tudíž o věci samé nikterak nerozhodnout (ve smyslu ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ).

Soud je povinen zkoumat podmínky řízení ze své úřední povinnosti (tedy tzv. *ex officio*), případně se vypořádat se souvisejícími námitkami účastníků řízení, v průběhu celého řízení. Tímto má zákonodárce na mysli rozhodování na všech soudních instancích (stupních), tedy i při rozhodování o řádných a mimořádných opravných prostředcích.¹² V řízení o dovolání, jakožto mimořádném opravném prostředku, se musí soud navíc zabývat i zvláštní podmínkou řízení na straně účastníků, kterou je povinné zastoupení dovolatele advokátem či notářem ve smyslu ustanovení § 241 OSŘ.¹³

Výjimku z uvedených pravidel tvoří zkoumání druhé podmínky řízení na straně soudu, a to místní příslušnosti, dle ustanovení § 105 OSŘ. Podrobně je tato problematika zpracována v podkapitole s č. 3.1.2.4. (počínající na str. 33).

¹² JIRSA, J. a kolektiv. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 134, ISBN: 978-80-7552-034-0

¹³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací.* 8. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 216, ISBN: 978-80-7502-076-5

2.3.1. Nedostatky podmínek řízení v civilním procesu

Při zkoumací činnosti dle ustanovení § 103 OSŘ, tedy zkoumání zda jsou zákonem stanovené podmínky řízení řádně splněny, dochází soud ke dvěma možným zjištěním. V prvním případě může soud, na základě ověření veškerých podstatných a relevantních skutečností, zaujmout stanovisko, že jsou a zároveň že v průběhu celého řízení byly veškeré podmínky řízení řádně splněny. K druhému, avšak negativnímu, zjištění dochází soud pochopitelně v případě, když podmínky řízení z jakéhokoliv důvodu splněny nejsou (a to byť i jen jediná z nich). V takové chvíli trpí řízení tzv. nedostatkem podmínek řízení (či podmínky řízení), pro který nelze rozhodnout ve věci samé. Následný procesní postup soudu závisí na skutečnosti, zda jde o nedostatek podmínky řízení schopný nápravy - odstranění (tzv. odstranitelný nedostatek podmínky řízení) či nikoliv (tzv. neodstranitelný nedostatek podmínky řízení).¹⁴

2.3.1.1. Odstranitelné nedostatky podmínek řízení

Odstranitelné nedostatky podmínek řízení jsou vadami řízení, které mohou být ve smyslu ustanovení § 104 odst. 2 OSŘ odstraněny v důsledku vhodných procesních úkonů soudu. Soud je za tímto účelem povinen v okamžiku jejich zjištění učinit vhodná opatření, přičemž v řízení může současně, byť s patřičnou opatrností, pokračovat.¹⁵ Pokud se však postup nápravy nezdaří, musí být řízení ukončeno, aniž by bylo o věci samé meritorně rozhodnuto.

Podmínkami řízení, jejichž nedostatek lze procesním postupem soudu ve smyslu shora uvedeného v řízení odstranit, stanovuje zákonodárce pouze procesní způsobilost účastníka, jejíž nedostatek vznikl v průběhu řízení, řádné zastoupení procesně nezpůsobilého účastníka, procesní subjektivitu účastníka, jejíž nedostatek nastal až v průběhu zahájeného řízení a řádně podaný návrh na zahájení řízení.

¹⁴ Uvedené skutečnosti jsou přehledně znázorněny v tabulce, tvořící přílohu č. 1 (na straně 57)

¹⁵ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 436, ISBN: 978-80-7400-673-9

2.3.1.2. Neodstranitelné nedostatky podmínek řízení

Neodstranitelné nedostatky podmínek řízení jsou vadami řízení, které není možné jakýmkoliv procesním postupem soudu odstranit. V okamžiku jejich zjištění je soud ve smyslu ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ povinen řízení ukončit, aniž by rozhodl ve věci samé, a to vydáním usnesení o zastavení řízení.

Podmínkami řízení, jejichž nedostatek nelze ani procesním postupem soudu v řízení odstranit tak, aby mohl tentýž soud rozhodnout ve věci samé, lze označit pravomoc soudu, příslušnost soudu, procesní subjektivitu účastníka v době před zahájením řízení, překážku litispendence, překážku věci pravomocně rozhodnuté, překážku existence platné rozhodčí smlouvy mezi účastníky.

3. POZITIVNÍ PODMÍNKY ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU

Jako pozitivní podmínky řízení v civilním procesu lze označit takové předpoklady řízení, k jejichž naplnění je nutná existence určitých zákonem předepsaných skutečností. Bez existence těchto skutečností v řízení by soud nebyl oprávněn ve věci samé meritorně rozhodnout. Tím je založena odlišnost od negativních podmínek řízení v civilním procesu, které naopak existenci určitých skutečností v řízení výslovně vylučují.¹⁶ Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, zákon vymezuje pozitivní podmínky řízení především na straně soudu a na straně účastníků řízení.

3.1. Pozitivní podmínky řízení na straně soudu

Soud je představitelem moci soudní, jakožto jedné ze tří státních mocí zakotvených v Ústavě České republiky (hlava IV. Ústavy). Je nezávislým státním orgánem *sui generis* (svého druhu) pověřený výkonem soudnictví a jako takový je procesním subjektem v občanském soudním řízení. Soudnictvím, jak lze obecně označit výkon pravomoci soudů¹⁷, je realizováno ústavně zaručené právo na soudní ochranu. Od práva na soudní ochranu, které v českém právním řádu zakotvuje Evropská úmluva (v čl. 6) a Listina (v čl. 36) je odvozeno právo na spravedlivý soudní proces. Zajistit, aby soudní řízení splňovalo znaky spravedlivého soudního procesu dle uvedené vnitrostátní i nadnárodní právní úpravy je povinností soudu, jakožto státního orgánu, v každém soudním řízení. Ve výjimečných případech však může být ochrana práv a oprávněných zájmů subjektů práva zákonem svěřena jinému státnímu orgánu, než soudu. Určení, který státní orgán je v konkrétní věci oprávněn (a současně povinen) ochranu dotčeným či ohroženým právům subjektu práva poskytnout, je vždy otázkou zákonné úpravy pravomoci, která je první pozitivní podmínkou řízení na straně soudu v civilním procesu.

¹⁶ Negativní podmínky řízení v civilním procesu jsou zpracovány v kapitole č. 4.

¹⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 91, ISBN: 978-80-7380-538-8

Soudy jsou zákonem¹⁸ organizačně uspořádány do čtyř-člankové soudní soustavy, která pojímá jak vnitřní strukturu soudnictví, tak jeho stupně a základní vzájemné vztahy mezi soudy, jakožto jejími články.¹⁹ Základními znaky, charakterizujícími soudní soustavu České republiky a zároveň ji odlišujícími od soudních soustav jiných států, jsou její jednotnost a dvojstupňovost.

V občanském soudním řízení se na výkonu soudnictví může podílet každý článek z čtyř-člankové soudní soustavy, tj. soud okresní, soud krajský, soud vrchní i Nejvyšší soud. Každý z těchto soudů se na řízení podílí v různém rozsahu, který závisí na povaze projednávané věci a na stupni, ve kterém se řízení nachází. Určení, který konkrétní soud z čtyř-člankové soudní soustavy bude v dané věci oprávněn (a současně povinen) jednat a rozhodovat na jednotlivých stupních, je vždy otázkou zákonné úpravy příslušnosti soudu, která je druhou pozitivní podmínkou řízení na straně soudu v civilním procesu.

3.1.1. Pravomoc soudu v civilním procesu

Pravomoc soudu jednat a rozhodovat v civilním procesu, tedy pravomoc být oním nestranným a nezávislým autoritativním orgánem, poskytujícím ochranu právům a oprávněným zájmům subjektů práva, je primárně zakotvena v ustanovení § 7 OSŘ. Její základ však vychází přímo z ústavního pořádku České republiky, a to z ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, zakotvujícím obecnou pravomoc soudů k výkonu soudnictví, jako k jedné ze státních funkcí. Podle tohoto ustanovení Listiny „*se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu*“. Takto ústavně vymezená obecná pravomoc soudů je dále diferencována a samostatně upravena v procesních předpisech, zaměřených na jednotlivé druhy soudních řízení. Rozlišujeme tak zvláštní pravomoc soudů v občanském soudním řízení dle OSŘ, v trestním soudním řízení dle TŘ, ve správním soudním řízení dle SŘS a v ústavním soudním řízení dle Ústavy a ZÚS.²⁰

¹⁸ především čl. 91 Ústavy a hlava I, díl 1 zákona o soudech a soudcích

¹⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 91, ISBN: 978-80-7380-538-8

²⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 92, ISBN: 978-80-7502-076-5

Pro pravomoc soudů v občanském soudním řízení je zažité označení tzv. civilní pravomoci soudů, která je ve smyslu výše uvedeného užším pojmem než obecná pravomoc soudů zakotvená v ústavním pořádku.²¹ Tímto pojmem se rozumí okruh záležitostí, které jsou soudy oprávněny (a současně povinny) projednat a rozhodnout v civilním procesu. Pokud by se některé z těchto zákonem vymezených záležitostí soud odmítl věnovat, tedy by ji řádně neprojednal a nevydal rozhodnutí, přičemž není nutné, aby se jednalo o rozhodnutí ve věci samé²², dopustil by se tzv. odmítnutí spravedlnosti, známého jako *denegatio iustitiae*.²³ Pokud by se naopak soud, jakožto státní orgán, věnoval záležitosti, k jejímuž projednání nemá zákonem danou pravomoc, dopustil by se porušení ústavně zakotvených zásad, zejména tzv. *enumerativnosti veřejnoprávních претенzí*.²⁴

Vymezení civilní pravomoci soudů v ustanovení § 7 OSŘ lze v zásadě zhodnotit jako stabilní a neměnné. Za zmínku však na tomto místě stojí tzv. harmonizační novelizace občanského soudního řádu z roku 2013²⁵, která s účinností ke dni 1. ledna 2014, ve smyslu sjednocení (harmonizace) několika právních předpisů s rekodifikací soukromého práva, terminologicky upravila znění ustanovení § 7 OSŘ a zcela zrušila ustanovení § 8 OSŘ. Ustanovení § 8 OSŘ upravovalo tzv. dělenou pravomoc soudů a jiných oprávněných státních orgánů, čehož však v praxi nebylo příliš využíváno.²⁶

Do nabytí účinnosti uvedené harmonizační novely byly soudy v občanském soudním řízení dle ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ ve znění do 31. prosince 2014 oprávněny (a současně povinny) projednávat „*spory a jiné právní věci, které vyplývaly z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávaly a nerozhodovaly o nich jiné*

²¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 92, ISBN: 978-80-7502-076-5

²² Může se jednat např. o odmítnutí vadné žaloby dle ustanovení § 43 odst. 2 OSŘ v případě, kdy tato nebude přes výzvu soudu řádně opravena či doplněna a v řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat.

²³ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 46, ISBN: 978-80-7400-279-3

²⁴ Čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny

²⁵ Tzv. harmonizační novelizace občanského soudního řádu byla provedena zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²⁶ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 47, ISBN: 978-80-7400-279-3

orgány.“ Takto vymezená koncepce obecné civilní pravomoci soudů zůstala věcně zachována i v současném znění ustanovení § 7 OSŘ.

Jak již bylo nastíněno výše, harmonizační novelizací došlo pouze k terminologické změně ustanovení § 7 OSŘ, spočívající v náhradě jednotlivě vyjmenovaných druhů právních vztahů souhrnným pojmem „*poměry soukromého práva*“. Jak vyplývá přímo z důvodové zprávy k tzv. harmonizační novele²⁷, změnu znění § 7 OSŘ si vyžádala potřeba celistvého sjednocení občanského zákoníku, jakožto hlavního pramene občanského práva hmotného, a občanského soudního řádu, jakožto hlavního pramene občanského práva procesního. Harmonizace však byla provedena nejen z hlediska terminologického, ale i věcného, neboť spolu uvedené právní předpisy velice úzce souvisejí a vzájemně se doplňují. Ve vztahu k civilní pravomoci soudů tak došlo oproti předchozí právní úpravě (účinné do 31. 12. 2013) k výraznému zobecnění, vyjadřujícímu snahu občanského zákoníku sjednotit soukromé právo jako celek.²⁸

O civilní pravomoci soudů lze v současné době hovořit především ve třech rozměrech, a to jako o civilní pravomoci soudů obecné, která je dále mimo její základní rámec zužována či naopak rozšiřována. Podstatným znakem a současně podmínkou zúžení či rozšíření obecné civilní pravomoci soudů je zvláštní ustanovení jiného zákona, které na ustanovení § 7 OSŘ navazují.

3.1.1.1. Pravomoc soudů obecná

Obecná civilní pravomoc soudů je zakotvena v ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ, na jehož základě mohou soudy v občanském soudním řízení projednávat a rozhodovat „*spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány*“. Pod pojmem poměry soukromého práva je nutno rozumět takové právní vztahy, které vznikají, mění se nebo zanikají na základě norem hmotného práva soukromého. Jsou jimi tudíž především takové právní vztahy, které vyplývají z pracovního, rodinného a obchodního práva.

²⁷ zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Jak již bylo uvedeno ve druhé kapitole, základním druhem občanského soudního řízení je nalézací řízení sporné, v němž soud jakožto nezávislá třetí strana projednává a rozhoduje soukromoprávní spor mezi dvěma proti sobě stojícími stranami, definovanými jako žalobce a žalovaný²⁹. K vedení takových řízení (tj. nalézacích řízení sporných, k projednání jejich předmětů (tj. sporů, plynoucích z poměrů soukromého práva) a k vydání rozhodnutí ve věci samé je v takových soudních řízeních soud nadán pravomocí zpravidla vždy, pouze z důvodu ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ. Výjimku, potvrzující uvedené pravidlo, představuje tzv. zúžená civilní pravomoc soudů, o níž je podrobně pojednáno v následující podkapitole.

Vzhledem k segmentaci občanského soudního řízení na několik druhů, zakládá ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ současně obecnou civilní pravomoc soudů k projednání a rozhodnutí dalších tzv. jiných právních věcí, které sice taktéž vyplývají z poměrů soukromého práva, avšak účastníci řízení proti sobě nestojí ve sporném postavení. Takovými druhy občanských soudních řízení jsou především nalézací řízení nesporná, směřující k vydání konstitutivních rozhodnutí. Konstitutivním rozhodnutím soud na rozdíl od rozhodnutí deklaratorního přímo zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti účastníků řízení. Záležitosti, k jejichž projednávání a rozhodování je soud oprávněn v nesporných nalézacích soudních řízeních a které ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ taktéž spadají pod obecnou civilní pravomoc soudů, jsou taxativně vyčteny v ustanovení § 2 ZŘS.³⁰ Obecná civilní pravomoc soudů k projednání a rozhodnutí jiných právních věcí, které vyplývají z poměrů soukromého práva, je tak nad rámec ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ zakotvena též ve zvláštních zákonných ustanoveních.

3.1.1.2. Pravomoc soudu zúžená

Druhá věta výše citovaného ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ je zakotvením tzv. civilní pravomoci soudů zúžené, když výslovně umožňuje zvláštním zákonům svěřit řešení záležitostí (sporů a jiných právních věcí), které vyplývají ze soukromoprávních poměrů, jiným státním orgánům vykonávajícím veřejnou moc.

²⁹ Definice účastníků řízení v nalézacím řízení sporném vychází z ustanovení § 90 OSŘ, dle něhož jsou účastníky řízení žalobce a žalovaný.

³⁰ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMULÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 46, ISBN: 978-80-7400-279-3

Takovými orgány mohou být jak orgány moci výkonné, tak orgány územně samosprávných celků či orgány zájmové nebo profesní samosprávy.³¹ Jak již bylo uvedeno výše, každý takový státní orgán potřebuje k projednání a rozhodnutí soukromoprávní záležitosti, která by běžně patřila do jurisdikce civilních soudů, výslovné zmocnění zvláštním zákonem. Soud je z projednávání takových záležitostí zcela vyloučen, a to i v případech, kdy by se na jeho pravomoci účastníci řízení výslovně dohodli.³² O následcích nedostatku pravomoci soudu, jako jedné z podmínek řízení v civilním procesu a o případných sporech o pravomoc mezi soudy a státními orgány bude podrobně pojednáno níže.

Civilní pravomoc soudů zužuje zákon většinou v takových případech, kdy si povaha předmětné záležitosti žádá ke svému řádnému projednání odborný a technicky způsobilý aparát, kterým soud není vybaven nebo naopak v případech bagatelních (tj. právně nesložitých a homogenních) záležitostí, jejichž projednáváním by byl soud zbytečně časově zatížen.³³ Tradičně uváděným příkladem zúžené civilní pravomoci je pravomoc katastrálních úřadů k projednávání návrhů na vklad vlastnického či jiného věcného práva do katastru nemovitých věcí, a to na základě zákona o katastru nemovitostí³⁴.

Ve vztahu k zúžené civilní pravomoci soudů je na tomto místě nezbytné věnovat několik řádků ustanovení § 7 odst. 2 OSŘ, který ve smyslu ducha právního státu a ústavně zaručeného práva na soudní ochranu zakotvuje přezkum rozhodnutí státních orgánů o soukromoprávních záležitostech soudem v občanském soudním řízení v tzv. plné jurisdikci. Takové občanské soudní řízení probíhá podle páté části OSŘ, kdy je zahajováno na návrh osoby, mající za to, že byla rozhodnutím daného státního orgánu na svých soukromých právech zkrácena.³⁵

³¹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 15, ISBN: 978-80-7400-673-9

³² SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 15, ISBN: 978-80-7400-673-9

³³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 96, ISBN: 978-80-7380-538-8

³⁴ Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018

³⁵ Ustanovení § 244 a násl. OSŘ

3.1.1.3. Pravomoc soudu rozšířená

V úvodních odstavcích této kapitoly, věnované pravomoci soudů v civilním procesu, byla jako jeden z rozměrů civilní pravomoci soudů zmíněna též tzv. civilní pravomoc soudů rozšířená. O případy rozšířené civilní pravomoci soudů se jedná tehdy, kdy je soud oprávněn v občanském soudním řízení projednat a rozhodnout takové záležitosti, které na rozdíl od záležitostí, spadajících dle ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ pod obecnou civilní pravomoc soudů, nevyplynou z poměrů soukromého práva. Obdobně jako v předchozím případě modifikace obecné civilní pravomoci soudů - tzv. zúžení civilní pravomoci soudů, vyžaduje soud k projednání a rozhodnutí záležitostí spadajících pod rozšířenou civilní pravomoc zvláštní ustanovení speciálního zákona, které obsahově navazuje na ustanovení § 7 odst. 3 OSŘ. Dle tohoto ustanovení *„jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon“*. Typickým příkladem rozšířené civilní pravomoci soudů uváděným v odborné literatuře je řízení ve věcech kapitálového trhu, k jehož vedení jsou soudy oprávněny na základě ustanovení § 316 a násl. ZŘS, či řízení ve věcech rozhodčích řízení, do kterých mohou soudy v mezích zákona zasahovat.

3.1.1.4. Pravomoc soudu, jako podmínka řízení v civilním procesu

Skutečnost, zda je soudu, jakožto státnímu orgánu, zákonem svěřena pravomoc k projednání a rozhodnutí záležitosti pro níž bylo občanské soudní řízení zahájeno, je zcela zásadní. Míra významu pravomoci soudu pro občanské soudní řízení vyplývá z ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ, který upravuje postup soudu v případě zjištění neodstranitelného nedostatku podmínky řízení. Nedostatek pravomoci soudu představuje tzv. neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, na jehož základě není soud oprávněn vydat rozhodnutí ve věci samé, nýbrž je povinen vydat rozhodnutí o zastavení řízení, aniž by se dopustil tzv. odepření spravedlnosti.

Vzhledem k významu tohoto procesního institutu je soud oprávněn (a současně povinen) zkoumat svou pravomoc k projednání a rozhodnutí záležitosti, tvořící předmět řízení, kdykoliv v průběhu řízení, a to z úřední povinnosti. S ohledem na skutečnost, kdy v případě nedostatku pravomoci není soud oprávněn k žádným procesním úkonům, včetně zkoumání dalších podmínek

řízení³⁶, logicky s výjimkou vydání rozhodnutí o zastavení řízení, měl by soud otázku existence své pravomoci vyřešit co nejdříve po zahájení řízení, přičemž zákon tento krok výslovně začleňuje do tzv. přípravy jednání dle ustanovení § 114 odst. 1 OSŘ. Postup soudu před nařízením prvního jednání ve věci, v němž na prvním místě stojí právě zkoumání pravomoci a až následně zkoumání dalších podmínek řízení, názorně popisuje soudce Přidal ve svém odborném článku pro periodikum *Bulletin advokacie*. Autor v tomto článku poukazuje na rutinní povahu těchto procesních úkonů - zkoumání podmínek řízení, k jejichž činění ve většině případů jsou, nebo by v rámci zefektivnění civilního procesu alespoň měli být, pověřeni asistenti soudců.³⁷

Pro řešení otázky existence pravomoci soudu je rozhodující povaha předmětu řízení, která je v době zahájení řízení vymezena pouze navrhovatelem (žalobcem) v návrhu na zahájení řízení (žalobě). Pouze na základě povahy předmětu řízení, tj. povahy záležitosti, která má být v daném řízení projednána a rozhodnuta, může soud vyloučit pravomoc jiného státního orgánu, tj. zúženou civilní pravomoc soudu, která by byla výslovně stanovena zvláštním zákonem. V případě, kdy by povaha předmětu řízení nebyla v návrhu na zahájení řízení (žalobě) jednoznačně vymezena, musel by soud před zaujetím stanoviska k existenci své pravomoci postupovat dle ustanovení § 43 OSŘ, tj. vyzvat usnesením navrhovatele (žalobce) k doplnění návrhu na zahájení řízení (žaloby) a odstranění daných vad takovým způsobem, aby mohl posléze o své pravomoci rozhodnout.³⁸ V případě, kdy je pravomoc soudu dána na jisto, nevydává soud o této skutečnosti žádné rozhodnutí, nýbrž činí z úřední povinnosti další procesní úkony dle občanského soudního řádu, směřující k vydání rozhodnutí ve věci samé.

Pokud soud při zkoumání své pravomoci, jakožto podmínky řízení, zaujme takové stanovisko, že záležitost pro níž bylo řízení zahájeno, nespadá do jeho civilní pravomoci, stane se tak ve většině případů z důvodu zúžené civilní pravomoci. V takových případech je soud ve smyslu výše uvedeného ustanovení §

³⁶ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 436, ISBN: 978-80-7400-673-9

³⁷ PŘIDAL, O. Postup soudu před nařízením jednání. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, 5, str. 25, ISSN: 1805-8280

³⁸ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 15, ISBN: 978-80-7400-673-9

104 odst. 1 OSŘ povinen usnesením rozhodnout o zastavení řízení. Aby však mohla být záležitost projednána a rozhodnuta k tomu oprávněným státním orgánem, zakládá ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ soudu další povinnost, a to povinnost postoupení věci po právní moci rozhodnutí o zastavení řízení příslušnému státnímu orgánu, na který byla pravomoc k jejímu projednání a rozhodnutí zvláštním zákonem ve spojení s ustanovením § 7 odst. 3 OSŘ přenesena. Právní účinky podání návrhu na zahájení řízení (žaloby) u soudu však zůstávají ze zákona zachovány. Navrhovatel (žalobce) se tudíž nemusí u jiného státního orgánu, kterému byla jeho záležitost postoupena, domáhat svého práva opětovně novým návrhem na zahájení řízení (žalobou), ale oprávněný státní orgán bude při své rozhodovací činnosti vycházet z návrhu na zahájení řízení (žaloby) již podaného.

Povinnými náležitostmi rozhodnutí (usnesení) soudu, kterým je zastavováno řízení, se ve své rozhodovací praxi zabýval Nejvyšší soud, který judikoval, že *„Výrok usnesení soudu „řízení se zastavuje“ nelze považovat za náležité vyjádření obsahu vydaného rozhodnutí. Takový výrok musí být precizován upřesněním, o jaké řízení jde. Jestliže tento zjevný nedostatek výrokové části usnesení soudu prvního stupně odvolací soud při jeho přezkoumávání neodstraní, resp. nezhojí, jde o vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.“*³⁹

Postup soudu dle ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ může vést k situacím, kdy jiný státní orgán není o své pravomoci k projednání a rozhodnutí záležitosti, která je mu ze strany soudu postupována, přesvědčen nebo ji dokonce popírá. Teorie civilního procesu označuje takové případy jako tzv. negativní kompetenční spory, charakteristické tím, že se ani jeden z proti sobě stojících subjektů nechce danou záležitostí zabývat. Negativní kompetenční spory (záporné) a dále tzv. pozitivní kompetenční spory (kladné) řeší zvláštní senát, složený ze tří soudců Nejvyššího soudu a tří soudců Nejvyššího správního soudu podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, v platném a účinném znění (dále také jako „ZRNKS“). Dle ustanovení § 1 odst. 2 ZRNKS je pozitivním (kladným) kompetenčním sporem *„spor, ve kterém si jedna osoba osobuje*

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4812/2008, publikované v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 10/2009

pravomoc vydat rozhodnutí v totožné věci individuálně určených účastníků, o níž bylo druhou stranou vydáno pravomocné rozhodnutí“ a negativním (záporným) kompetenčním sporem „spor, ve kterém jeho strany popírají svou pravomoc vydat rozhodnutí v totožné věci individuálně určených účastníků“. Pojem „totožnost věci“ a „individualita určených účastníků“ je podrobněji rozebrán v kapitole č. 4 s názvem Negativní podmínky řízení v rámci výkladu překážek řízení.

Rozhodnutí zvláštního senátu o kompetenčním sporu mezi soudem a jiným státním orgánem (orgánem moci výkonné, územní, zájmové nebo profesní samosprávy) má dle ustanovení § 5 odst. 5 ZRNKS účinky vůči všem (tzv. *erga omnes*), nikoliv pouze vůči zúčastněným stranám (tzv. *inter partes*). Z tohoto důvodu je judikatura zvláštního senátu pro soud velice významná, když z ní soud může a zároveň musí při řešení otázky ohledně své pravomoci precedenčně vycházet.⁴⁰ Zvláštnímu senátu přísluší rozhodovat o kompetenčních sporech mezi soudy a státními orgány ode dne 1. ledna 2003, kdy nabyl zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů účinnosti. Do té doby byly k jejich projednání a rozhodnutí příslušné vrchní soudy, a to na základě již zrušeného ustanovení § 8a OSŘ.⁴¹

3.1.1.5. Vliv rozhodčí smlouvy na pravomoc soudu v civilním procesu

Občanské soudní řízení může být významně ovlivněno dalším institutem civilního procesu, který nelze při výkladu civilní pravomoci soudu na tomto místě opomenout. Tímto procesním institutem je rozhodčí smlouva, mající jak charakter hmotněprávní, tak charakter procesněprávní. Procesněprávní charakter rozhodčí smlouvy, projevující se v občanském soudním řízení, spočívá v možnosti zúžit, resp. vyloučit, civilní pravomoc soudu, jako je tomu v případě zúžení civilní pravomoci soudu zvláštním zákonem. Namísto soudu, jakožto státního orgánu, však v takovém případě věc projednávají a rozhodují soukromé subjekty práva, tj. jeden nebo více rozhodců či stálý rozhodčí soud dle výslovného ujednání stran v

⁴⁰ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 17 - 20, ISBN: 978-80-7400-673-9

⁴¹ HENDRYCH, D. a kolektiv. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 403, ISBN: 978-80-7400-624-1

rozhodčí smlouvě. Právní povaha těchto subjektů není v odborné teorii zcela jednoznačně a najisto postavena.⁴²

Oproti zúžení civilní pravomoci soudu zvláštním zákonem dle ustanovení § 7 odst. 1 věty druhé OSŘ, s nímž je spojený výše uvedený procesní postup soudu dle ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ, vylučuje rozhodčí smlouva civilní pravomoc soudu až v případě, že se jejích účinků ve vztahu k pravomoci soudu žalovaný v zahájeném soudním řízení výslovně dovolá. Musí tak učinit formou námitek, a to již při svém prvním úkonu ve věci samé. V souvislosti s prvním úkonem žalovaného ve věci samé bylo judikaturou Nejvyššího soudu dovozeno, že prvním úkonem ve věci samé není podání odporu vůči platebnímu rozkazu, neboť je tento úkon činěn pouze za účelem zrušení vydaného rozhodnutí.⁴³ Procesní postup soudu ve vztahu k výše uvedenému stanovuje ustanovení § 106 OSŘ. Z dikce uvedeného ustanovení vyplývá, že soud není povinen po zahájení řízení zkoumat existenci rozhodčí smlouvy z úřední povinnosti, jako je tomu v případě jiných procesních podmínek řízení.

V situaci, kdy žalovaný nedostatek pravomoci civilního soudu při svém prvním úkonu ve věci samé, jímž ve většině případů bude vyjádření k žalobě, vůči soudu nenamítne, bude řízení nadále pokračovat, jakoby žalovaný s pravomocí soudu konkludentně (mlčky) souhlasil. Na obdobném principu občanský soudní řád staví právní úpravu možnosti žalovaného namítat nedostatek místní příslušnosti soudu, o níž bude jako o samostatné podmínce řízení na straně soudu podrobně pojednáno v následující podkapitole s číslem 3.1.2. Dle Přemysla Rabana dochází v takovém případě „k zákonem předpokládané fikci uzavření změny rozhodčí smlouvy, resp. dohody o jejím nevyužití v tomto případě. Fikce nastává v okamžiku, kdy žalovaný nevyužil (neboť žalobce již svoji vůli podáním žaloby k řádnému soudu vyjádřil) možnosti vznést námitku, že věc má být podle smlouvy projednána v řízení před rozhodci.“⁴⁴ Z dikce ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ a výše uvedeného vyplývá, že ke vznesení námítky vůči civilní pravomoci

⁴² RABAN, P. K otázce vzájemného působení zahájení soudního a rozhodčího řízení. *Soudní rozhledy*. 2007, 1, str. 4, ISSN: 1211-4405

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1164/2009

⁴⁴ RABAN, P. K otázce vzájemného působení zahájení soudního a rozhodčího řízení. *Soudní rozhledy*. 2007, 1, str. 4, ISSN: 1211-4405

soudu z důvodu uzavřené rozhodčí smlouvy je z účastníků řízení oprávněn pouze žalovaný.

Uplatnění námitek žalovaného vůči civilní pravomoci soudu nezpůsobí automaticky zastavení řízení, nýbrž založí povinnost soudu se s těmito námitkami vypořádat. Námitky, které žalovaný uplatní opožděně, tj. nikoliv při prvním procesním úkonu ve věci samé, budou bez posouzení důvodnosti usnesením soudu zamítnuty. Při zkoumání důvodnosti včasně podaných námitek si soud musí zodpovědět otázky tzv. objektivní arbitrability, tj. zda je daná rozhodčí smlouva uzavřena platně v souladu s právním řádem, a tzv. subjektivní arbitrability, tj. zda lze konkrétní předmět řízení skutečně podřadit pod okruh právních vztahů, který je v rozhodčí smlouvě vymezený.⁴⁵ Včasně podané námitky tak mohou být usnesením soudu zamítnuty, jestliže soud dle ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ nabude některého z následujících zjištění:

- řízení je zahájeno pro věc, která nemůže být podle práva České republiky podrobena rozhodčí smlouvě;
- rozhodčí smlouva je neplatná či nicotná;
- projednání věci v řízení před rozhodci přesahuje rámec pravomoci přiznané jim rozhodčí smlouvou;
- prohlášení účastníků řízení vůči soudu, že na rozhodčí smlouvě netrvají;
- rozhodčí soud se odmítl věcí samou zabývat.⁴⁶

Jestliže soud neshledá žádné skutečnosti, pro něž by mohly být námitky žalovaného zamítnuty, tudíž uzavře, že jsou námitky žalovaného vůči jeho pravomoci včasné a důvodné, je povinen vydat usnesení o zastavení řízení.⁴⁷ Na rozdíl od procesního postupu soudu při zastavení řízení pro nedostatek pravomoci dle ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ, nedochází v tomto případě k postupování věci rozhodčímu soudu či rozhodcům. Pokud má některá ze stran zájem, aby byl spor projednán a rozhodnut v rozhodčím řízení dle zákona o rozhodčím řízení, musí sama podat žalobu k příslušnému rozhodčímu soudu či rozhodci. Pro zachování právních účinků původního návrhu na zahájení řízení, o němž měl dle žalobce

⁴⁵ RABAN, P. K otázce vzájemného působení zahájení soudního a rozhodčího řízení. *Soudní rozhledy*. 2007, 1, str. 4, ISSN: 1211-4405

⁴⁶ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 450, ISBN: 978-80-7400-673-9

⁴⁷ K náležitostem usnesení o zastavení řízení viz blíže Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4812/2008

rozhodovat civilní soud, je nutné zahájit rozhodčí řízení v zákonem stanovené lhůtě 30 dnů od zastavení řízení civilním soudem⁴⁸.

3.1.2. Příslušnost soudu v civilním procesu

Úvod podkapitoly č. 3.1. s názvem Pozitivní podmínky řízení na straně soudu je mj. věnován pojmem soudní soustava České republiky, struktura této soudní soustavy, její články a také stupně. V souvislosti se soudní soustavou je na tomto místě vhodné zopakovat dvě skutečnosti. Za prvé, soudní soustava České republiky je tvořena vertikálně čtyřmi články, a to na prvním místě soudy okresními, na druhém místě soudy krajskými, na třetím místě soudy vrchními a na čtvrtém místě soudy nejvyššími. Za druhé, občanské soudní řízení v České republice je v současné době dvoustupňové (tzv. dvojinstanční).⁴⁹ Počet stupňů (instancí) soudní soustavy určuje počet řádných opravných prostředků v právním řádu, které lze podat proti rozhodnutí soudu I. stupně. Občanský soudní řád dnes upravuje pouze jediný řádný opravný prostředek s devolutivním účinkem, kterým je odvolání.⁵⁰ Nad významem víceinstančnosti občanského soudního řízení se mj. zamýšlí Zahradníková, dle níž „*požadavkům spravedlivého procesu vyhovuje též řízení provedené před soudem i pouze v jediném stupni. Dvojinstančnost není tak obecnou zásadou občanského soudního řízení. Nicméně, nebylo by správné, kdyby všechna soudní rozhodnutí vydaná již v prvním stupni byla konečná.*“⁵¹

Jak je uvedeno v předchozí části práce věnované civilní pravomoci soudu, po zahájení občanského soudního řízení je soud v první řadě povinen *ex officio* prověřit, zda je mu dána pravomoc věc, pro kterou bylo řízení zahájeno, projednat a rozhodnout. Mezi odborníky na civilní právo procesní není rozporu o povaze pravomoci soudu, jako primární podmínce každého soudního řízení.

⁴⁸ Lhůta k podání návrhu na zahájení rozhodčího řízení je stanovena občanským soudním řádem v ustanovení § 106 odst. 2.

⁴⁹ V minulosti (za účinnosti zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění pozdějších předpisů) byla soudní soustava třístupňová. Uvedený zákon znal dva (resp. čtyři) řádné opravné prostředky, které bylo možné směřovat vůči nepravomocnému rozhodnutí. Těmito opravnými prostředky byly: odvolání (vůči rozsudku soudu I. stupně) dovolání (vůči rozsudku soudu II. stupně), rekurs (vůči usnesení soudu I. stupně) a dovolací rekurs (vůči usnesení soudu II. stupně).

⁵⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 93, ISBN: 978-80-7380-538-8

⁵¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 93, ISBN: 978-80-7380-538-8

Přesvědčením soudu o své pravomoci pro řízení však jeho zkoumací činnost zdaleka nekončí. Na místě je v tu chvíli ověření další skutečnosti, a to zda bylo řízení zahájeno u tzv. zákonného soudu. Soud za tímto účelem postupuje podle pravidel příslušnosti soudu stanovených občanským soudním řádem, která představují jednu z hlavních záruk práva na zákonného soudce.⁵² Projednání a rozhodnutí věci zákonným soudem, potažmo zákonným soudcem určeným dle rozvrhu práce každého soudu, je jedním z povinných předpokladů každého spravedlivého procesu.

Podstatou příslušnosti soudu je přesné určení konkrétního soudu z čtyřčlankové soudní soustavy bude jakožto zákonný soud oprávněn a povinen projednat a rozhodnout konkrétní věc na jednotlivých stupních. K určení takového soudu dochází na základě určitých zásad, jejichž cílem je dle Zahradníkové „*dosažení toho, aby proces proběhl u soudu, který má k tomu relativně nejlepší možnosti*“.⁵³ Použití slova „relativně“ je vhodné, neboť nelze v každé věci vyhovět veškerým hlediskům, která leckdy mohou působit i proti sobě.

Pravidla příslušnosti soudu jsou obsažena ve vícero ustanoveních občanského soudního řádu, dle konkrétního druhu příslušnosti soudu na který jsou zaměřena. Příslušnost soudu lze na jejich základě určit dvěma způsoby, a to nejprve z hlediska vertikálního (v rámci čtyř článků soudní soustavy) a následně z hlediska horizontálního (v rámci jednoho určeného článku soudní soustavy). Výsledkem určování příslušného soudu z vertikálního hlediska je vždy stanovení dvou soudů - soudu, který je konkrétní věc oprávněn (a současně povinen) projednat a rozhodnout v I. stupni (na první instanci) a dále soudu, který je následně v téže věci oprávněn (a v případě podání řádného opravného prostředku současně povinen) rozhodnutí soudu I. stupně v rámci zásady dvojinstančnosti soudní soustavy přezkoumat. Jelikož každý článek soudní soustavy netvoří pouze jediný soud, nýbrž několik konkrétních soudů rozmístěných po celé České republice⁵⁴, je nutné určením příslušného soudu z horizontálního hlediska zcela jednoznačně konkretizovat soud v rámci jediného článku soudní soustavy, který je

⁵² SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 48, ISBN: 978-80-7400-279-3

⁵³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, str. 99, ISBN: 978-80-7380-538-8

⁵⁴ Jednotlivé konkrétní soudy na všech člancích soudní soustavy České republiky jsou uvedeny v přílohách zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018.

danou věc oprávněn (a současně povinen) projednat a rozhodnout na obou stupních (každé instanci) soudního řízení.

Z výše uvedeného plyne správný postup při určování příslušného soudu, kdy je v každém stupni soudního řízení nutné dle pravidel příslušnosti soudu zprvu stanovit správný článek soudní soustavy a následně z takto stanoveného článku vybrat konkrétní soud. Tento princip určení příslušného soudu je uplatňovaný jak v každém druhu občanského soudního řízení, tak v každém druhu soudnictví. O dovolání, jakožto mimořádném opravném prostředku, vždy rozhoduje Nejvyšší soud České republiky sídlící v Brně. Na základě uvedeného principu určování příslušného soudu dochází ke stanovení tří druhů příslušnosti soudu, a to příslušnosti **věcné, funkční a místní**.

3.1.2.1. Věcná příslušnost soudu

Pravidla věcné příslušnosti soudu vedou k odpovědi na otázku, k jakému článku soudní soustavy přísluší soud, jež je v konkrétní věci soudem zákonným. Vymezuji tedy, zda je v občanském soudním řízení danou konkrétní věc oprávněn (a současně povinen) v I. stupni projednat a rozhodnout soud okresní, soud krajský, či ve výjimečných případech Nejvyšší soud České republiky. Vrchní soudy v České republice jsou pouze soudy odvolacími, tudíž nemohou být v I. stupni příslušné v žádném soudním řízení. K jasnému a stručnému vymezení pojmu „věcná příslušnost soudu“ lze použít následující definice Šínové: „*Věcná příslušnost určuje soud, který je příslušný projednat a rozhodnout konkrétní věc v prvním stupni.*“⁵⁵.

Již samotný název tohoto druhu příslušnosti určuje, na jakém hledisku jsou pravidla pro její stanovení postavena. Věcná příslušnost soudu je v současné době určena zásadně povahou předmětu řízení, tj. povahou věci samé. Koncepce věcné příslušnosti soudu v občanském soudním řízení je nastavena tak, že věci typově složitější, odbornější či věci, které jsou v praxi soudů vzácnější nebo vyžadují užší specializaci soudu, projednávají a rozhodují soudy na vyšším článku

⁵⁵ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMULÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 48, ISBN: 978-80-7400-279-3

soudní soustavy, tedy především soudy krajské. Projednání a rozhodování věcí jednodušších a věcí, které jsou v praxi soudů zpravidla běžné, je naopak svěřeno soudům okresním. Diferenciace příslušnosti soudu dle povahy předmětu sporu je odborně označena jako tzv. *ratione causae*. Od uvedeného principu je třeba odlišit diferenciaci příslušnosti soudu dle hodnoty předmětu sporu, která je odborně označena jako tzv. *ratione valoris*.⁵⁶

Za zmínku na tomto místě zajisté stojí změna právní úpravy věcné příslušnosti soudu v nalézacích řízeních sporných, k níž došlo v souvislosti s rekodifikací soukromého práva ke dni 1. ledna 2014. Nový občanský zákoník zavedl mj. nové pojetí soukromoprávních vztahů, když zrušil oddělení obchodního práva a právních vztahů obchodněprávních.⁵⁷ Do té doby byla věcná příslušnost soudu pro nalézací řízení sporná vázána mj. na skutečnost, zda se jednalo o spory z obchodních závazkových vztahů mezi podnikateli či nikoliv. Důležitým kritériem byla tehdy zároveň hodnota takového sporu. Uplatnil se tudíž i výše uvedený princip *ratione valoris*, který byl harmonizační novelou⁵⁸ občanského soudního řádu z právní úpravy civilního procesu vypuštěn.⁵⁹

Základním ustanovením občanského soudního řádu z hlediska pravidel věcné příslušnosti soudu v nalézacích řízeních sporných je § 9 OSŘ. Pro určení věcné příslušnosti soudu v nalézacích řízeních nesporných je pak počínaje dnem 1. ledna 2014 takovým ustanovením § 3 ZŘS. Zvláštní úpravu věcné příslušnosti soudu v občanském soudním řízení dále obsahují ustanovení zákonů *lex specialis*, jako kupříkladu ustanovení insolvenčního zákona (§ 7a IZ), exekučního řádu (§ 45 EŘ) či zákona o veřejných rejstřících (§ 75 ZVR).

3.1.2.1.1. *Věcná příslušnost okresních soudů*

Pravidlo pro určení věcné příslušnosti **okresních soudů** v nalézacích řízeních sporných je výstižně stanoveno v § 9 odst. 1 OSŘ, a to následujícím negativním způsobem: „*Nestanoví-li zákon jinak, jsou k řízení v prvním stupni*

⁵⁶ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 48 - 50, ISBN: 978-80-7400-279-3

⁵⁷ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 26, ISBN: 978-80-7400-673-9

⁵⁸ zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁵⁹ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 50, ISBN: 978-80-7400-279-3

příslušné okresní soudy.“ Okresní soudy jsou tudíž věcně příslušné k projednání a rozhodování ve všech sporných řízeních s výjimkou takových záležitostí, které občanský soudní řád výslovně svěřuje k projednání a rozhodnutí soudům krajským či ve výjimečných případech Nejvyššímu soudu České republiky.

Obdobným způsobem vymezuje věcnou příslušnost okresních soudů v nalézacích řízeních nesporných ustanovení § 3 odst. 1 ZŘS, které zní: „*Pro řízení v prvním stupni jsou příslušné okresní soudy, nestanoví-li zákon jinak.*“

3.1.2.1.2. Věcná příslušnost krajských soudů

V předchozí podkapitole č. 3.1.2.1.1. bylo nastíněno pravidlo pro určení věcné příslušnosti **krajských soudů**, a to jak pro řízení nalézací sporná (dle ustanovení § 9 odst. 2 OSŘ), tak pro řízení nalézací nesporná (dle ustanovení § 3 odst. 2 ZŘS). V obou uvedených případech je k určení věcné příslušnosti krajského soudu pro projednání a rozhodnutí konkrétní záležitosti potřeba výslovného uvedení takové záležitosti v zákoně. Záležitosti, které jsou krajským soudům svěřeny k projednání a rozhodnutí občanským soudním řádem a zákonem o zvláštních řízeních soudních, jsou taxativně vyčteny ve výše uvedených ustanoveních.

Dle ustanovení § 9 odst. 2 OSŘ jsou v nalézacích řízeních sporných krajské soudy příslušné k projednání a rozhodnutí **kupříkladu** těchto záležitostí:

- ve sporech o určení nezákonnosti stávky nebo výluky;
- ve sporech o zrušení rozhodnutí rozhodce o plnění závazků z kolektivní smlouvy;
- ve sporech mezi obchodními korporacemi, jejich společníky nebo členy a členy jejich orgánů nebo likvidátory, jde-li o vztahy týkající se výkonu funkce členů orgánů nebo likvidace;
- ve sporech vyplývajících z práva duševního vlastnictví;
- ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním nebo nedovoleným omezením soutěže;
- ve věcech ochrany názvu a pověsti právnické osoby;
- ve sporech z finančního zajištění a sporech týkajících se investičních nástrojů a cenných papírů nebo zaknihovaných cenných papírů, i když se nejedná o investiční nástroje;

- ve sporech z obchodů na komoditní burze;
- ve sporech z přeměn právnických osob;
- ve sporech z nakládání s obchodním závodem nebo jeho částí;
- ve sporech ze smluv na stavební práce, které jsou nadlimitními veřejnými zakázkami, včetně dodávek nezbytných k provedení těchto smluv;
- ve věcech zákonného ručení při porušení péče řádného hospodáře;
- ve věcech vyplývajících z úpravy podnikatelských seskupení.

Dle ustanovení § 3 odst. 2 ZŘS jsou v nalézacích řízeních nesporných krajské soudy příslušné k projednání a rozhodnutí **kupříkladu** těchto záležitostí:

- ve statusových věcech právnických osob, včetně jejich zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů nebo likvidátora, přeměn a otázek statusu veřejné prospěšnosti;
- ve věcech kapitálového trhu;
- o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory nebo Komory daňových poradců k seznámení se s obsahem listin.

3.1.2.1.3. Věcná příslušnost Nejvyššího soudu České republiky

Určení věcné příslušnosti **Nejvyššího soudu České republiky** k projednávání a rozhodování záležitostí v občanském soudním řízení, jakožto soudu I. stupně, je skutečně výjimečnou záležitostí. Dle ustanovení § 9 odst. 3 OSŘ „*Nejvyšší soud České republiky rozhoduje jako soud prvního stupně, stanoví-li tak zvláštní právní předpis.*“. Je tomu tak v případě rozhodování o uznání pravomocných cizích rozhodnutí ve věcech rozvodu manželství, zákonného odloučení, prohlášení manželství za neplatné a určení, zda tu manželství je či není, byl-li alespoň jedním z účastníků řízení státní občan České republiky. Oním ustanovením zvláštního právního předpisu je § 51ZMPS.

3.1.2.2. Místní příslušnost soudu

Zkoumání místní příslušnosti soudu přichází na řadu ve chvíli, kdy je pro projednání a rozhodnutí konkrétní věci vyřešena otázka věcné příslušnosti soudu - je tudíž najisto postaveno, zda bude dané řízení vést soud okresní či soud krajský.

V případě věcné příslušnosti Nejvyššího soudu není otázka místní příslušnosti relevantní, neboť je takový soud v České republice jediný, a to Nejvyšší soud České republiky se sídlem v Brně.

Úkolem pravidel místní příslušnosti soudu je tedy dle horizontálního hlediska určit, který konkrétní soud z veškerých věcně příslušných soudů České republiky je oprávněn (a současně povinen) danou věc projednat a rozhodovat.⁶⁰ Dle podrobného soudcovského komentáře „*ustanovení o místní příslušnosti soudů představují klíč k rozdělení sporů a jiných právních věcí mezi věcně příslušné soudy téhož stupně tam, kde přichází pojmově do úvahy více soudů téhož stupně věcně příslušných pro řízení v prvním stupni.*“⁶¹

Jak lze opět vyčíst z názvu tohoto procesního institutu, není rozhodujícím kritériem pro určení místní příslušnosti soudu již povaha či hodnota dané věci, nýbrž teritoriální okolnosti a územní působnost jednotlivých soudů. Vzácnou výjimkou, potvrzující uvedené pravidlo, je kupříkladu řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí, ke kterému je dle ustanovení § 479 ZŘS výslovně věcně i místně příslušný Městský soud v Brně, jako soud, v jehož obvodu má sídlo Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.⁶²

Občanský soudní řád upravuje místní příslušnost věcně příslušných soudů pro nalézací sporná řízení v ustanoveních § 84–89a OSŘ, a to třemi různými způsoby - jako místní příslušnost soudu **obecnou, fakultativní (neboli na výběr danou) a výlučnou.**

Zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje místní příslušnost věcně příslušných soudů pro nalézací řízení nesporná jednak jako obecnou v ustanovení § 4 ZŘS a dále jako speciální v některých zvláštních ustanoveních, vztahujících se k jednotlivým druhům nesporných řízení. Takovými ustanoveními jsou kupříkladu § 59 ZŘS, dle kterého „*pro řízení o určení data smrti je příslušný soud, v jehož obvodu je sídlo matričního úřadu, který oznámil soudu, že nelze zjistit datum smrti člověka.*“ či § 428 ZŘS, dle kterého je pro řízení místně příslušný obecný soud toho, kdo má být osvojen (osvojenec). Ustanovení § 4

⁶⁰ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 51, ISBN: 978-80-7400-279-3

⁶¹ JIRSA, J. a kolektiv. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 40, ISBN: 978-80-7552-034-0

⁶² SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 51, ISBN: 978-80-7400-279-3

ZŘS, dle kterého je pro řízení „...*příslušný soud osoby, v jejímž zájmu je se řízení koná, nestanoví-li tento zákon jinak*“, lze tak s ohledem na výše uvedené považovat za ustanovení zbytkové.⁶³

Na tomto místě zároveň nelze opomenout zmínit zvláštní místní příslušnost soudů určenou dle právních předpisů Evropské unie pro řízení s mezinárodním prvkem, která mají aplikační přednost před českými procesními předpisy. Takovým právním předpisem je zejména Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, známé pod označením Brusel I.⁶⁴

3.1.2.2.1. Místní příslušnost soudu obecná

Pro nalézací řízení sporná platí obecné pravidlo, které bývá v praxi hovorově označováno jako: „soud jde za žalovaným“. Toto pravidlo vyplývá ze základní koncepce **obecné místní příslušnosti soudů**, zakotvené v ustanovení § 84 OSŘ, dle něžž „*je k řízení příslušný obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje (žalovaného), není-li stanoveno jinak*“. Postup pro určení obecného soudu žalovaného následně stanovují jednotlivé odstavce § 85 OSŘ, a to zásadně dle bydliště, sídla či místa podnikání žalovaného subjektu.

Z poslední části souvětí výše citovaného ustanovení § 84 OSŘ plyne již nastíněná skutečnost, že určení obecné místní příslušnosti soudu mohou nahradit jiná zákonná ustanovení. Takovými ustanoveními jsou především § 87 OSŘ, § 88 OSŘ a § 89a OSŘ, zakotvujícími pravidla zvláštních výše uvedených druhů místní příslušnosti soudu, kterými se může či dokonce v jednom z těchto druhů musí řídit navrhovatel při určení správného soudu v návrhu na zahájení řízení a posléze soud při zkoumání místní příslušnosti, jako procesní podmínky řízení.

3.1.2.2.2. Místní příslušnost soudu fakultativní (na výběr daná)

Občanský soudní řád umožňuje žalobci v nalézacím sporném řízení zvolit místní příslušnost soudu odlišně od soudu obecně místně příslušného, a to

⁶³ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 22, ISBN: 978-80-7478-683-9

⁶⁴ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 368 - 369, ISBN: 978-80-7400-673-9

v případech určených ustanovením § 87 OSŘ. Pokud tohoto procesního práva žalobce ve svém návrhu na zahájení řízení (žalobě) využije, bude místní příslušnost soudu v řízení tzv. **místní příslušností fakultativní či na výběr danou**. Zákonem povolenými kritérii pro určení této zvolené místní příslušnosti soudu jsou kupříkladu následující skutečnosti: adresa stálého pracoviště žalovaného; místo, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy; či platební místo, uplatňuje-li se právo ze směnky, šeku nebo jiného cenného papíru.

Specifickým typem fakultativní (na výběr dané) místní příslušnosti soudu je místní příslušnost soudu určena tzv. **prorogační dohodou**. Jedná se o písemnou dohodu, uzavřenou stranami sporu mezi podnikateli, který vznikl v rámci jejich podnikatelské činnosti. Tento procesní institut zakotvuje ustanovení § 89a OSŘ a lze ho využít pouze pro úpravu soudní příslušnosti místní (nikoliv věcné) v prvním stupni řízení.⁶⁵

3.1.2.2.3. Místní příslušnost soudu výlučná

Určení místní příslušnosti soudu na základě obecných pravidel (§ 84 a 85 OSŘ) či pravidel fakultativní místní příslušnosti (§ 87 OSŘ, § 89a OSŘ) je však striktně vyloučeno v řízeních, pro která občanský soudní řád v ustanovení § 88 OSŘ výslovně stanovuje tzv. **místní příslušnost soudu výlučnou**. Místní příslušnost soudu výlučná má absolutní aplikační přednost před místní příslušností soudu obecnou, výlučnou i určenou dle prorogační dohody

Záležitosti, podléhající výlučné místní příslušnosti soudu jsou stanoveny taxativním výčtem v uvedeném ustanovení občanského soudního řádu (§ 88 OSŘ). Mezi typické příklady výlučné místní příslušnosti soudu patří:

- k řízení, v němž jde o vypořádání manželů po rozvodu stran jejich společného jmění nebo jiného majetku anebo o zrušení společného nájmu bytu, je příslušný soud, který rozhodoval o rozvodu manželství;
- k řízení, které se týká práva k nemovité věci, je příslušný soud, v jehož obvodu se daná nemovitá věc nachází;

⁶⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 72, ISBN: 978-80-7380-571-5

- k řízení, v němž jde o rozhodnutí sporu v souvislosti s řízením o pozůstalosti, je příslušný soud, u něhož probíhá řízení o pozůstalosti.

3.1.2.3. Funkční příslušnost soudu

Funkční příslušnost soudu vymezuje, který soud v rámci čtyř-člankové soudní soustavy bude projednávat a rozhodovat věc v druhém stupni, případně bude projednávat a rozhodovat věc v řízení o mimořádných opravných prostředcích. Pravidla pro určení funkční příslušnosti soudu jsou stanovena v ustanoveních § 10 a § 10a OSŘ.

3.1.2.4. Příslušnost soudu, jako podmínka řízení v civilním procesu

3.1.2.4.1. *Zásada trvání příslušnosti (perpetuatio fori)*

Příslušnost soudu je jednou z procesních podmínek každého občanského soudního řízení. Jako taková musí být dle výše uvedených pravidel věcné a místní příslušnosti soudu naplněna, aby mohlo být rozhodnuto ve věci samé. Ačkoliv jsou určité zákonitosti zkoumání věcné a místní příslušnosti soudu odlišné, jak jest podrobně uvedeno níže, řídí se obě činnosti stejnou důležitou procesní zásadou vymezenou v ustanovení § 11 OSŘ - tzv. zásadou trvání příslušnosti, neboli *perpetuatio fori*. Dle této zásady jsou pro určení věcné a místní příslušnosti soudu až do skončení řízení rozhodné takové okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení.⁶⁶

V duchu zásady *perpetuatio fori* tak splnění podmínky věcné a místní příslušnosti soudu neovlivní kupříkladu skutečnost, že v průběhu řízení dojde ke změně trvalého bydliště či sídla žalovaného nebo ke změně v předmětu řízení. Tak jako v každém procesu by však ani v civilním procesu nebylo pravidla bez výjimek. Výjimky ze zásady trvání příslušnosti představuje procesní institut tzv. delegace vhodné, zakotvený v ustanovení § 12 odst. 2 OSŘ, a dále procesní

⁶⁶ Dle ustanovení § 82 OSŘ je řízení zahájeno dnem, kdy soudu došel návrh na zahájení řízení. Návrhem na zahájení řízení ve sporných řízeních je myšlena žaloba. Dle ustanovení § 13 ZŘS lze některá nesporná řízení zahájit též bez návrhu. V takových případech je řízení zahájeno dnem vydání usnesení soudu o zahájení řízení.

institut tzv. přenesení příslušnosti u specifických nesporných řízení, zakotvený v ustanovení § 5 ZŘS.

3.1.2.4.2. *Delegace vhodná*

Dle ustanovení § 12 odst. 2 OSŘ může být věc přikázána jinému soudu, než soudu místně příslušnému, z důvodu **vhodnosti**. Stručnost uvedeného ustanovení ponechává určení míry vhodnosti těchto důvodů soudní praxi, na základě čehož lze dnes čerpat z velmi bohaté judikatury. S ohledem na skutečnost, kterou je na tomto místě nutné zdůraznit, totiž, že přesná pravidla příslušnosti soudu představují záruku ústavně i mezinárodně zaručeného práva na zákonný soud a zákonného soudce, je o povolení vhodné delegace příslušnosti soudu nutné rozhodovat s vysokou mírou pečlivosti a obezřetnosti s tím, že účelem využití procesního institutu delegace vhodné by měl být především hospodárnější a rychlejší průběh řízení⁶⁷ či po skutkové stránce spolehlivější a důkladnější projednání věci⁶⁸.

O povolení vhodné delegace, přesněji o přikázání věci jinému soudu, rozhoduje dle ustanovení § 12 odst. 3 OSŘ soud, který je nejbližše společně nadřízen soudu dle zákona příslušnému a soudu, jemuž má být věc přikázána. S ohledem na dosah delegace vhodné do ústavně zaručených práv, má každý z účastníků řízení zákonné právo se k takovému procesnímu postupu vyjádřit. Dle bohaté judikatury k výše uvedenému nejsou samy o sobě důvodem k přikázání věci jinému soudu z důvodu vhodnosti kupříkladu změna sídla účastníka řízení (právnícké osoby)⁶⁹ či průtahy v řízení nebo podezření účastníka řízení na nekvalifikovanost příslušného soudu⁷⁰.

⁶⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 75, ISBN: 978-80-7380-571-5

⁶⁸ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 39, ISBN: 978-80-7400-673-9

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sen. zn. 29 NSČR 33/2010, publikované v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek pod č. C 10281.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2001, sp. zn. 7 Nd 104/2001, publikované v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek pod č. C 419.

3.1.2.4.3. Přenesení příslušnosti

Zákon o zvláštních řízeních soudních zakotvuje v ustanovení § 5 ZŘS možnost prolomení zásady trvání příslušnosti (*perpetuatio fori*) v těchto specifických nesporných řízeních:

- řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, je-li to v zájmu nezletilého;
- řízení ve věcech opatrovnických, je-li to v zájmu opatrovance;
- řízení o svéprávnosti, je-li to v zájmu osoby, o jejíž svéprávnosti se rozhoduje.

V těchto taxativně uvedených řízeních lze na základě zákona přenést místní příslušnost soudu na jiný soud, změní-li se okolnosti, podle nichž se místní příslušnost soudu posuzuje. Ze speciálních ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních, vztahujících se k místní příslušnosti soudu (§ 34 ZŘS, § 44 ZŘS, § 467 ZŘS) ve spojení s ustanovením § 85 OSŘ a § 4 odst. 2 ZŘS, lze vyvodit povahu těchto okolností, kterou je bydliště nezletilého, opatrovance a osoby, o jejíž svéprávnosti je rozhodováno. Pouze v případě, kdy soud, na který má být příslušnost přenesena s tímto procesním postupem ve věci nesouhlasí, rozhoduje o přenesení příslušnosti společný nadřízený soud.⁷¹

3.1.2.4.4. Zkoumání věcné příslušnosti soudu

Postup zkoumání věcné příslušnosti soudu podrobně upravuje ustanovení § 104a OSŘ, dle kterého je soud povinen zkoumat a dbát splnění své věcné příslušnosti kdykoliv v průběhu celého řízení. K této činnosti je soud povinen jak ze své úřední povinnosti (*ex officio*), tak v případě námitky nedostatku věcné příslušnosti vznesené účastníkem řízení, který není při tomto procesním úkonu nikterak časově omezen. Nedostatek věcné příslušnosti soudu je takovým nedostatkem podmínky řízení, v jehož důsledku soud řízení dle ustanovení § 104 OSŘ nezastavuje, avšak současně není oprávněn v řízení pokračovat, když musí pro řízení obstatat soud věcně příslušný. Odborné publikace se tak shodují na skutečnosti, že jde o nedostatek podmínky řízení **neodstranitelný**.⁷²

⁷¹ § 5 ZŘS

⁷² SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 438, ISBN: 978-80-7400-673-9

Zaujme-li okresní či krajský soud, u něž bylo řízení zahájeno, kdykoliv v průběhu řízení stanovisko, že není k projednání a rozhodnutí dané věci věcně příslušný, je povinen věc předložit svému nadřízenému vrchnímu soudu či Nejvyššímu soudu se zprávou o svém názoru ohledně věcné příslušnosti soudu a jeho zdůvodněním, dle pravidel uvedených v ustanovení § 104a odst. 2 OSŘ. Postup vrchních soudů a Nejvyššího soudu v obdobných případech upravují ustanovení § 104a odst. 2 a 3 OSŘ.

Vrchní soudy či Nejvyšší soud České republiky následně rozhodují o věcné příslušnosti soudu pro dané řízení usnesením, které dle ustanovení § 169 odst. 2 nemusí obsahovat odůvodnění. Absencí odůvodnění v rozhodnutí nadřízeného soudu o stanovení věcné příslušnosti soudu dle ustanovení § 104a OSŘ se ve vztahu k ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces opakovaně zabýval Ústavní soud České republiky, který judikoval: *„Fakt, že toto usnesení nemusí být v obecné rovině vždy odůvodněno, ještě neznamena, že konkrétní okolnosti případu si nebudou žádat, aby soud své rozhodnutí odůvodnil. Pod tyto okolnosti konkrétního případu lze podřadit i situaci, kdy účastníci ve svých vyjádřeních k věcné příslušnosti zaujmou stanovisko, s nímž nebude vrchní soud rozhodující o této otázce srozuměn. V takovém případě lze legitimně požadovat, aby se v odůvodnění svého usnesení s argumentací účastníků – byť stručně – vypořádal a vyložil důvody svého závěru o věcné příslušnosti.“*⁷³

3.1.2.4.5. Zkoumání místní příslušnosti soudu

Postup zkoumání místní příslušnosti soudu (dle ustanovení § 105 OSŘ) je ve srovnání s výše uvedeným postupem zkoumání věcné příslušnosti soudu (dle ustanovení § 104a OSŘ) významně odlišný, a to především z časového hlediska. Ustanovení § 105 odst. 1 OSŘ totiž zakládá povinnost soudu zkoumat svou místní příslušnost pouze do skončení přípravného jednání ve věci. Není-li přípravné jednání ve věci provedeno⁷⁴, je soud povinen ke zkoumání své místní příslušnosti pouze do chvíle, než začne jednat o věci samé, nebo než rozhodne o věci samé bez jednání (s výjimkou vydání platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu a evropského platebního rozkazu).

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. I. ÚS 904/08, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. ÚS 57/2010

⁷⁴ Ustanovení § 17 ZŘS přípravné jednání v nesporných nalézacích řízeních dle tohoto zákona výslovně vylučuje.

Z rozdílných koncepcí právní úpravy zkoumání věcné a místní příslušnosti soudu lze dovodit značně vyšší procesní význam věcné příslušnosti soudu, jakožto podmínky řízení, když nedostatek místní příslušnosti soudu nastalý až v průběhu řízení nezakládá v souvislosti se zásadou *perpetuatio fori* takový nedostatek podmínky řízení, pro nějž by soud nemohl rozhodnout ve věci samé a musel by věc postoupit soudu místně příslušnému.

Tak, jako je časově ohraničeno zkoumání místní příslušnosti ze strany soudu, je zákonem časově omezeno i uplatnění procesního práva účastníka řízení podat vůči místní příslušnosti (resp. nepřislušnosti) soudu námitky. Tento procesní úkon může účastník řízení učinit pouze současně se svým prvním úkonem ve věci samé⁷⁵, čímž se právní úprava námitek vůči místní příslušnosti soudu nápadně podobá právní úpravě námitek vůči pravomoci (resp. nepravomoci) soudu z důvodu existence rozhodčí smlouvy.

Nedostatek místní příslušnosti soudu v době, kdy je k jejímu zkoumání povinen, je takovým nedostatkem podmínky řízení, který nelze v daném řízení odstranit, nýbrž soud musí postupovat dle níže uvedeného. Jedná se tedy o **neodstranitelný nedostatek podmínky řízení**. V případě, kdy však nedostatek místní příslušnosti soudu nastane či je zjištěn až v průběhu řízení, dochází ze zákona k jeho automatickému zhojení (tzv. konvalidaci).⁷⁶

Zaujme-li soud při zkoumání své místní příslušnosti, ať už z úřední povinnosti či na základě včasných a důvodných námitek některého z účastníků řízení takové stanovisko, že není k projednání a rozhodnutí věci místně příslušný, je povinen vydat usnesení o vyslovení své místní nepřislušnosti a po právní moci tohoto usnesení postoupit věc místně příslušnému soudu či Nejvyššímu soudu České republiky (za podmínek stanovených v ustanovení § 11 odst. 3 OSŘ). Pouze v případě, kdy soud, jemuž má být věc postoupena s uvedeným procesním postupem soudu nesouhlasí, rozhoduje o místní příslušnosti jemu nadřízený soud.⁷⁷

⁷⁵ Rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1164/2009 bylo judikováno, že prvním úkonem ve věci samé není podání odporu vůči platebnímu rozkazu, neboť je tento úkon činěn pouze za účelem zrušení vydaného rozhodnutí.

⁷⁶ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMUL'ÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 55, ISBN: 978-80-7400-279-3

⁷⁷ § 105 odst. 3 OSŘ

3.2. Pozitivní podmínky řízení na straně účastníků

Předchozí podkapitola s číslem 3.1. „Pozitivní podmínky řízení na straně soudu“ je věnována soudu, jakožto procesnímu subjektu, ztvárňujícímu v občanském soudním řízení roli nezúčastněné autoritativní strany. Jako takovému je mu zákonodárcem (resp. státem) svěřena pravomoc rozhodovat o právech a povinnostech procesních subjektů. Tyto procesní subjekty jsou současnou terminologií označeny jako „**účastníci**“, a to v každém druhu občanského soudního řízení. V rozhodčím řízení jsou tyto procesní subjekty označeny jako „**strany**“, což vzhledem k povaze předmětu řízení někteří odborníci shledávají žádoucím i v nalézacích řízeních sporných.⁷⁸

V teorii nalézacího řízení sporného a v teorii nalézacího řízení nesporného je k institutu účastníků řízení přistupováno zcela odlišně. Zatímco pro sporná řízení platí, že účastníky řízení jsou vždy „žalobce“ a „žalovaný“⁷⁹, v nesporných řízeních je účastníkem řízení „navrhovatel“ a „ten, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno“⁸⁰ a také „navrhovatel“ a „ten, kterého zákon za účastníka označuje“⁸¹. Typickým příkladem účastenství dle 2. legální definice účastníků řízení (§ 6 odst. 2 ZŘS) je účastenství v řízení o rozvodu manželství, pro které ustanovení § 375 ZŘS stanovuje: „*Účastníky jsou manželé*“.

Uvedené legální definice účastníků řízení jsou projevem dvou protichůdných přístupů k institutu účastenství, kdy je ve sporném řízení uplatňován přístup čistě formální a v nesporném řízení přístup materiální. Formalismus sporného řízení reprezentuje pravidlo absence věcné legitimace (aktivní i pasivní) při určení účastníků, o čemž již krátce pojednala druhá kapitola. Dovolují si zopakovat, že skutečnost, zda je žalobce skutečným nositelem jím tvrzeného práva či skutečnost, zda je žalovaný skutečným nositelem proti němu tvrzené povinnosti, není ve sporných řízeních podmínkou vzniku účastenství, ba ani procesní podmínkou řízení ve smyslu tématu této diplomové práce.

⁷⁸ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMULÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 57, ISBN: 978-80-7400-279-3

a
ŠÍNOVÁ, R., JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 51, ISBN: 978-80-87576-78-6

⁷⁹ Tzv. 1. legální (zákonná) definice účastníků řízení dle ustanovení § 90 OSŘ.

⁸⁰ Tzv. 3. legální (zákonná) definice účastníků řízení dle ustanovení § 6 odst. 1 ZŘS.

⁸¹ Tzv. 2. legální (zákonná) definice účastníků řízení dle ustanovení § 6 odst. 2 ZŘS.

Procesními podmínkami řízení na straně účastníků ve smyslu tématu této diplomové práce jsou **procesní subjektivita (způsobilost být účastníkem řízení)** a **procesní způsobilost (způsobilost samostatně právně jednat před soudem)**. Uvedené procesní instituty jsou označovány také jako tzv. předpoklady účastenství.⁸²

3.2.1. Procesní subjektivita

Procesní subjektivita neboli dle zákona „způsobilost být účastníkem řízení“ je základním zákonným předpokladem pro vznik a trvání účastenství v občanském soudním řízení, jakož i pro činění s ním souvisejících účastnických procesních úkonů vůči soudu. O způsobilosti účastníka řízení k samostatnému právnímu jednání před soudem bude však, jako o samostatné procesní podmínce řízení, podrobně pojednáno v podkapitole č. 3.2.2.

Občanský soudní řád upravuje procesní subjektivitu účastníka řízení pouze velice stručně v ustanovení 19 OSŘ, které říká: „*Způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má právní osobnost; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává.*“ Tato právní regulace se s ohledem na absenci zvláštních právních úprav v zákonech *lex specialis* vztahuje bez dalšího (ve smyslu zásady subsidiarity) na všechny ostatní druhy civilního procesu.⁸³

Dle citovaného ustanovení § 19 OSŘ může být procesní subjektivita účastníka řízení v civilním procesu založena dvěma možnými způsoby. Prvním a častějším případem je přímé odvození procesní subjektivity od právní osobnosti. Právní osobnost je významným institutem soukromého hmotného práva, představující obecnou způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, tj. být subjektem právních vztahů. Pojem a podmínky „právní osobnosti“ zakotvuje do českého právního řádu občanský zákoník v ustanovení § 15 OZ, když s účinností ke dni 1. ledna 2014 nahradil doposud užívaný pojem „právní subjektivita“. Konkrétní podmínky právní osobnosti fyzických a právnických osob dále občanský zákoník zakotvuje v ustanovení § 23 OZ a § 118 OZ.

⁸² ŠÍNOVÁ, R., JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 97, ISBN: 978-80-87576-78-6

⁸³ ŠÍNOVÁ, R., JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 97, ISBN: 978-80-87576-78-6

V souvislosti s rekodifikací soukromého práva muselo dojít v rámci již výše zmíněné harmonizační novelizace⁸⁴ občanského soudního řádu ke změně ustanovení § 19 OSŘ, kdy byl pojem „způsobilost mít práva a povinnosti“ nahrazen pojmem „právní osobnost“.

Druhým případem založení procesní subjektivity účastníka řízení je přiznání procesní subjektivity zákonem takovým subjektům, kteří nejsou dle hmotného práva nadáni právní osobností, avšak konkrétní povaha řízení může jejich účast vyžadovat či předpokládat. Konkrétním příkladem takové procesní situace je např. přiznání procesní subjektivity státnímu zastupitelství, Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových či orgánu pro sociálně-právní ochranu dětí.⁸⁵

3.2.1.1. Procesní subjektivita účastníka, jako podmínka řízení v civilním procesu

Procesní subjektivita neboli způsobilost být účastníkem řízení představuje pozitivní procesní podmínku na straně účastníka v každém občanském soudním řízení, kterou soud posuzuje a zkoumá dle ustanovení § 103 OSŘ kdykoliv za řízení. Nedostatek této procesní podmínky může mít v řízení dva odlišné procesní důsledky, jejichž závažnost určuje okamžik, k němuž účastník řízení svou procesní subjektivitu (resp. právní osobnost) pozbyl.

3.2.1.1.1. Neurčité označení účastníka řízení

Při zkoumání procesní subjektivity každého účastníka po zahájení řízení⁸⁶ musí soud vycházet toliko z údajů, které navrhovatel (žalobce) uvedl ve svém návrhu na zahájení řízení (v žalobě). Nejen z tohoto důvodu musí navrhovatel (žalobce) ve svém návrhu na zahájení řízení (v žalobě) všechny

⁸⁴ zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁸⁵ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMULÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 60, ISBN: 978-80-7400-279-3

⁸⁶ Dle ustanovení § 82 OSŘ je řízení zahájeno dnem, kdy soudu došel návrh na zahájení řízení. Návrhem na zahájení řízení ve sporných řízeních je myšlena žaloba. Dle ustanovení § 13 ZŘS lze některá nesporná řízení zahájit též bez návrhu. V takových případech je řízení zahájeno dnem vydání usnesení soudu o zahájení řízení.

účastníky řízení dostatečně určitě identifikovat.⁸⁷ Neučiní-li tak, čímž znemožní soudu řádně prověřit procesní subjektivitu (resp. právní osobnost) označených účastníků, měl by být ze strany soudu vyzván k opravě a doplnění svého podání ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 OSŘ. Nejvyšší soud České republiky tento procesní postup potvrzuje, když v této souvislosti judikoval: „Závěr o tom, že označení účastníka v žalobě je nesprávné nebo neúplné, je důvodem pro postup soudu podle § 43 OSŘ a nikoliv postup dle § 104 odst. 1 OSŘ“.⁸⁸

Uvedený judikát je zmíněn za účelem poukázání na riziko sporné otázky, která může při zkoumání procesní subjektivity účastníka řízení jednoduše nastat. A sice zda lze pouze na základě neúplného či neurčitého označení účastníka řízení v návrhu na zahájení řízení (žalobě) vyvodit procesní závěr o nedostatku procesní subjektivity jako podmínky řízení, v důsledku čehož by soud musel postupovat dle níže uvedeného.

3.2.1.1.2. *Neodstranitelný nedostatek procesní subjektivity*

Pokud je soudní řízení postiženo nedostatkem procesní subjektivity některého z účastníků již na svém počátku, tj. v okamžiku kdy soud obdrží návrh na zahájení řízení (žalobu) proti nežijícímu žalovanému či neexistující obchodní společnosti, je řízení postiženo **neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení**, pro který v něm nelze nadále pokračovat. Soud je v takové situaci povinen neprodleně rozhodnout usnesením o zastavení řízení ve smyslu ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ.

Nejen judikatura, ale i odborná veřejnost však často poukazuje na skutečnost, že nedostatek procesní subjektivity účastníka v okamžiku zahájení řízení bývá mnohdy způsoben pouze nesprávným označením účastníků ze strany navrhovatele (žalobce). Nad touto problematikou se ve svém poměrně nedávném odborném článku zamýšlí doktorka Šínová: „Z hlediska teorie civilně procesního práva je nedostatek procesní subjektivity, kterým bylo řízení stíženo již od jeho počátku, nedostatkem procesní podmínky neodstranitelným, a měl by proto podle

⁸⁷ Dle ustanovení § 79 odst. 1 OSŘ musí návrh na zahájení řízení (žaloba) obsahovat jméno, příjmení, bydliště účastníků, popřípadě rodná čísla nebo identifikační čísla účastníků (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, identifikační číslo, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců.

⁸⁸ *Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. 26 Cdo 30/2010*

§ 104 odst. 1 OSŘ vést k zastavení řízení. Praxe se však dlouhodobě takovému postupu brání v případech, kdy je z podání účastníka zjevné, že nedostatek procesní subjektivity byl způsoben pouze jeho neznalostí právních institutů, a vyžaduje, aby se soud pokusil tento nedostatek procesní podmínky odstranit postupem podle § 43 OSŘ. Neboli ačkoliv je v žalobě označen jako účastník někdo, kdo jím být z pohledu způsobilosti být účastníkem řízení nemůže, nabádá judikatura k tomu, aby soud nejprve zjistil, zda toto účastenství non-subjektu není vyvoláno jen nesprávným označením toho, s kým měl návrhovatel v úmyslu řízení zahájit.⁸⁹

3.2.1.1.3. *Univerzální sukcese účastníka*

Odlišná procesní situace nastává v případě, kdy některý z účastníků řízení pozbude své procesní subjektivity (resp. právní osobnosti) až v průběhu řízení, tj. zemře (pokud jde o osobu fyzickou) či zanikne (pokud jde o osobu právnickou). Tímto není dán neodstranitelný nedostatek podmínky řízení ve smyslu předchozí podkapitoly č. 3.2.1.1.2, nýbrž pouze existuje tzv. překážka postupu řízení.

Procesní postup soudu pro odstranění překážek postupu řízení upravuje ustanovení § 107 a násl. OSŘ. Pro případ ztráty procesní subjektivity účastníka v průběhu soudního řízení zná občanský soudní řád procesní institut tzv. **univerzální sukcese**, zakotvený ustanovením § 107 OSŘ.

Umožňuje-li to povaha předmětu řízení, může soud v řízení za využití tohoto procesního institutu pokračovat, a to s procesním nástupcem účastníka, který za podmínek stanovených hmotným právem vstoupil do práv a povinností, o nichž je v řízení jednáno.

3.2.2. **Procesní způsobilost**

Procesní způsobilost účastníka řízení neboli způsobilost účastníka řízení samostatně právně jednat před soudem je druhým předpokladem účastenství v občanském soudním řízení. Koncepce tohoto procesního institutu vychází z předpokladu existence procesní subjektivity účastníka řízení. Účastník řízení,

⁸⁹ ŠÍNOVÁ, R., MALÁ, J. K procesní subjektivitě přiznané zákonem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 2017, 12, str. 444, ISSN: 1210-6410

který není nadán procesní subjektivitou, nemůže být nikdy způsobilý k právnímu jednání před soudem.

Ustanovením zákona, zakotvujícím v civilním procesu institut procesní způsobilosti, je ustanovení § 20 OSŘ, které říká: „*Každý může před soudem jako účastník samostatně právně jednat (procesní způsobilost) v tom rozsahu, v jakém je svéprávný.*“ Existence procesní způsobilosti účastníka řízení je tak obdobně jako procesní subjektivita vázána na významný institut hmotného soukromého práva, kterým je svéprávnost.

Svéprávnost neboli dle současné terminologie rekodifikovaného soukromého práva „způsobilost k právnímu jednání“, je zakotvena v 15 odst. 2 občanského zákoníku.

Občanský soudní řád ve svých navazujících ustanoveních § 21, § 21a a § 21b OSŘ následně podrobně upravuje problematiku procesní způsobilosti subjektů odlišných od fyzických osob, které nejsou ze své povahy schopné jakéhokoliv samostatného jednání (včetně jednání právního). Zákon tak na tomto místě zvláštním způsobem upravuje procesní jednání veškerých právnických osob, státu a územních samosprávných celků v občanských soudních řízeních.

3.2.2.1. *Procesní způsobilost účastníka, jako podmínka řízení v civilním procesu*

Procesní způsobilost účastníka řízení je druhou pozitivní podmínkou na straně účastníků v občanském soudním řízení. Oproti potud uvedeným procesním podmínkám je však procesní způsobilost účastníka řízení značně specifická. Její individualitu zakládá neomezená odstranitelnost nedostatku za využití institutu procesního zastoupení.⁹⁰

Obdobně jako procesní subjektivita účastníka řízení je i procesní způsobilost účastníka řízení zkoumána soudem v režimu ustanovení § 103 OSŘ, tedy kdykoliv v průběhu soudního řízení. Nedostatek procesní způsobilosti účastníka řízení z důvodu jeho neúplné svéprávnosti může být zhojen procesním zastoupením v řízení jedním ze zákonem předvídaných způsobů:

⁹⁰ ŠÍNOVA, R., JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, str. 135, ISBN: 978-80-87576-7

- zastoupení nezletilého účastníka řízení zákonným zástupcem dle ustanovení § 22 OSŘ;
- zastoupení účastníka řízení, který byl omezen na svéprávnosti za podmínek hmotného práva, opatrovníkem dle ustanovení § 22 OSŘ;
- zastoupení svéprávného účastníka řízení na základě procesní plné moci dle ustanovení § 24 a násl. OSŘ;
- zastoupení účastníka řízení, který nedisponuje procesní způsobilostí ani není zastoupen jedním z výše uvedených způsobů, soudem ustanoveným procesním opatrovníkem dle ustanovení § 29 OSŘ.

Procesní postup soudu v případě zjištění nedostatku procesní způsobilosti účastníka řízení vychází primárně z ustanovení § 104 odst. 2 OSŘ, který stanovuje: *„Jde-li o nedostatek podmínky řízení, který lze odstranit, učiní soud k tomu vhodná opatření. Přitom zpravidla může pokračovat v řízení, ale nesmí rozhodnout o věci samé.“*

Přehled vhodných opatření, která soud může za účelem odstranění nedostatku procesní způsobilosti účastníka učinit, stanovuje občanský soudní řád v již uvedeném ustanovení § 29 OSŘ. Nedostatek procesní způsobilosti fyzické či právnické osoby, která není v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem, hmotněprávním opatrovníkem či na základě procesní plné moci, lze odstranit přímo v daném řízení na základě institutu tzv. procesního opatrovnictví. Tento procesní postup však soud volí v případě, kdy v řízení hrozí nebezpečí z prodlení. Procesním opatrovníkem soud jmenuje zpravidla osobu blízkou, avšak může jím být i advokát, zapsaný pro tyto účely v příslušném seznamu vedeném Českou advokátní komorou.

Jestliže soud zaujme po zjištění nedostatku procesní způsobilosti účastníka řízení, že řízení není ohroženo nebezpečím z prodlení, je oprávněn takové řízení dle ustanovení § 109 odst. 1 písm. a) OSŘ přerušit do té doby, než bude nedostatek procesní způsobilosti účastníka řízení odstraněn.

4. NEGATIVNÍ PODMÍNKY ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU

Jako negativní podmínky řízení v civilním procesu lze označit takové předpoklady řízení, jejichž naplnění předpokládá vyloučení určitých zákonem stanovených skutečností. Existence některé z takových skutečností v řízení brání meritornímu rozhodnutí ve věci samé, protože jsou tyto procesní podmínky definovány jako tzv. **překážky řízení**.⁹¹ Uvedenou charakteristikou se negativní podmínky řízení odlišují od pozitivních podmínek řízení, které naopak existenci určitých skutečností v řízení pro meritorní rozhodnutí ve věci samé vyžadují.⁹² Civilní proces zná dvě základní negativní podmínky řízení, kterými jsou **překážka litispendence (překážka zahájeného řízení)** a **překážka res iudicata (překážka věci pravomocně rozhodnuté)**.

4.1. Překážka litispendence

Překážka litispendence (zahájeného řízení) je legálně definována v ustanovení § 83 odst. 1 OSŘ takto: „*Zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné jednání*“. Podstatou tohoto procesního institutu je zamezení, aby s ohledem na princip hospodárnosti a právní jistoty mohla být téže věc projednávána opakovaně stejným či jiným soudem.⁹³ Z uvedené legální definice plynou na tomto místě dvě zásadní otázky, a sice „k jakému okamžiku je řízení zahájeno“ a dále „jaké jsou parametry totožnosti věci“.

4.1.1. Okamžik zahájení řízení

Dle ustanovení § 82 OSŘ je řízení zahájeno dnem, kdy soudu došel návrh na jeho zahájení. Ve sporných řízeních je takový návrh označován žalobou. Řízení, která lze dle zákona o zvláštních řízeních soudních zahájit i bez návrhu, jsou zahájena dnem, v němž soud vydal usnesení o zahájení řízení.

⁹¹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 188, ISBN: 978-80-7380-571-5

⁹² Pozitivní podmínky řízení v civilním procesu jsou zpracovány v kapitole č. 3.

⁹³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 188, ISBN: 978-80-7380-571-5

4.1.2. Totožnost věci

Míra totožnosti věci v posuzovaných řízeních je určena dvěma hledisky, a to identitou účastníků řízení a identitou předmětu řízení (identitou věci samé, pro kterou bylo řízení zahájeno).⁹⁴

Identita účastníků řízení je zásadně určena shodnými identifikačními údaji o účastnících řízení. Fyzická osoba je obecně identifikována svým jménem a příjmením, datem svého narození (případně rodným číslem) a adresou místa svého trvalého bydliště. Právnícká osoba je obecně identifikována svým názvem, identifikačním číslem (IČO) a sídlem. Pro účely posouzení totožnosti věci však identita účastníků řízení zůstává zachována i v případě sukcese (procesního nástupnictví) účastníků v řízení, provedené dle ustanovení § 107 a § 107a OSŘ. Skutečností, která naopak ve smyslu výše uvedeného neovlivňuje identitu účastníků řízení, je změna procesního postavení.⁹⁵

Okolnostmi, určujícími identitu předmětu řízení jsou především shodnost uplatněného nároku či shodnost otázky, představující věc samou (vymezenou žalobním petitem) a shodnost skutkových tvrzení účastníků řízení.⁹⁶

4.1.2.1. Totožnost věci z pohledu judikatury Nejvyššího soudu

Dle Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 33 Odo 1345/2005, vytváří překážku zahájeného řízení **tzv. adhezní řízení**, v jehož rámci se poškozený domáhá náhrady škody způsobené trestným činem po obžalovaném v trestním řízení (za podmínek § 43 TŘ). Dokud probíhá toto adhezní řízení, nelze z důvodu překážky litispendence zahájit civilní sporné řízení pro uplatnění téhož nároku na náhradu škody.⁹⁷

⁹⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 188, ISBN: 978-80-7380-571-5

⁹⁵ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 365, ISBN: 978-80-7400-673-9

⁹⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, str. 188, ISBN: 978-80-7380-571-5

⁹⁷ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMULÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 55, ISBN: 978-80-7400-279-3

Dle Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 08. 07. 2009, sp. zn. 26 Cdo 2962/2008, nezakládá řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu překážku věci zahájené pro spor o vyklizení téhož bytu.

4.1.3. Překážka litispendence, jako podmínka řízení v civilním procesu

Soud je ke zkoumání existence překážky litispendence oprávněn (a současně *ex officio* povinen) kdykoliv v průběhu soudního řízení. Jedná se o takovou podmínku řízení, k níž soud přihlíží kdykoliv za řízení dle ustanovení § 103 OSŘ. Překážka litispendence (překážka zahájeného řízení) v civilním procesu zakládá neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, pro který musí být řízení procesním postupem soudu dle ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ zastaveno, přičemž zastavováno je z dotčených soudních řízení to řízení, které bylo zahájeno později.

4.2. Překážka res iudicata

Překážka res iudicata (překážka věci pravomocně rozhodnuté) je legálně definována v ustanovení § 159a odst. 4 OSŘ: „*Jakmile bylo o věci **pravomocně rozhodnuto**, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.*“ Podstata překážky věci pravomocně rozhodnuté vychází ze záruk zákonnosti, z víry ve správnost soudního autoritativního rozhodnutí z a principu právní jistoty, když v duchu zásady *ne bis in idem* (ne dvakrát o tomtéž) zamezuje opětovnému projednání věci samé v případě, kdy o ní již bylo pravomocně rozhodnuto.⁹⁸

4.2.1. Právní moc rozhodnutí

S nabytím právní moci rozhodnutí nabývá určitých zákonem vymezených vlastností, které lze charakterizovat prostřednictvím termínů **právní moc formální** a **právní moc materiální**. Z formálního hlediska již nelze takové rozhodnutí napadnout řádným opravným prostředkem. Z materiálního hlediska je

⁹⁸ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 675, ISBN: 978-80-7400-673-9

pravomocné rozhodnutí závazné pro účastníky řízení a v duchu uvedené zásady *res iudicata* současně nezměnitelné.⁹⁹

Dle ustanovení § 159 OSŘ ve spojení s ustanovením § 158 OSŘ nabývá právní moci takový rozsudek, který je doručen účastníkům do vlastních rukou a který nelze napadnout odvoláním, jako jediným řádným opravným prostředkem.

4.2.2. Překážka *res iudicata*, jako podmínka řízení v civilním procesu

Soud je ke zkoumání existence překážky věci pravomocně rozhodnuté oprávněn (a současně *ex officio* povinen) kdykoliv v průběhu soudního řízení. Jedná se o takovou podmínku řízení, k níž soud přihlíží kdykoliv za řízení dle ustanovení § 103 OSŘ. Překážka *res iudicata* (překážka věci pravomocně rozhodnuté) v civilním procesu zakládá neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, pro který musí být řízení procesním postupem soudu dle ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ zastaveno.

⁹⁹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 675, ISBN: 978-80-7400-673-

5. PODMÍNKY ŘÍZENÍ Z HLEDISKA OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ

Předchozí dvě kapitoly č. 3 a č. 4, věnované pozitivním a negativním podmínkám řízení v civilním procesu, podávají výklad takových procesních institutů, které soud v občanském soudním řízení zkoumá jakožto zákonné předpoklady pro vydání rozhodnutí ve věci samé. Lze tedy uzavřít, že potud se výklad věnoval činnosti soudu prvního stupně **před** vydáním meritorního rozhodnutí. V duchu ustanovení § 114 OSŘ by tato činnost měla být náplní tzv. přípravy jednání soudcem po zahájení řízení, během níž může však v samotném počátku dojít ke skončení řízení, pokud je postiženo neodstranitelným nedostatkem podmínek řízení.¹⁰⁰

Podmínky řízení však nejsou výlučným procesním institutem v řízení před soudem prvního stupně, nýbrž mají svůj nemalý vliv i v řízeních o opravných prostředcích. K výkladu vztahu procesního institutu podmínek řízení a řízení o opravných prostředcích vůči rozhodnutí soudu prvního stupně lze přistupovat ve dvou rovinách.

V první rovině by měla být řešena otázka, zda mají podmínky řízení totožný procesní význam i v řízeních o opravných prostředcích, totiž zda jsou soudem odvolacím, dovolacím a soudem rozhodujícím o žalobě na obnovu řízení a pro zmatečnost zkoumány ve stejném rozsahu jako soudem prvního stupně. Z pozitivní právní úpravy těchto řízení lze vyvodit závěr, že **ano**, když se pro jejich průběh přiměřeně užívají ustanovení o řízení před soudem prvního stupně.¹⁰¹

Ve druhé rovině si je nutné představit situaci, kdy řízení v prvním stupni skončilo vydáním meritorního rozhodnutí ve věci samé, ačkoliv **nebyly splněny procesní podmínky řízení** (a to byť i jen jediná z nich). V takovém případě je řízení v prvním stupni postiženo zásadní procesní vadou, které se lze dovolat jak podáním **odvolání** (na 2. stupni v rámci dvojinstančnosti soudní soustavy), tak podáním **žaloby pro zmatečnost řízení**.

¹⁰⁰ Dle ustanovení § 114 OSŘ zahrnuje příprava jednání v souvislosti se zkoumáním podmínek řízení též postup dle ustanovení § 104 odst. 2 OSŘ a § 43 OSŘ.

¹⁰¹ § 211 OSŘ, § 235a odst. 2 OSŘ, § 243b OSŘ, § 1 ZŘS

5.1. Nedostatek podmínek řízení, jako odvolací důvod

Občanský soudní řád zakládá možnost napravit situaci, kdy bylo vydáno dosud nepravomocné rozhodnutí ve věci samé v řízení trpícím nedostatkem podmínek řízení, v ustanovení § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ. Uvedené ustanovení výslovně řadí nesplnění podmínek řízení (zejména rozhodnutí věci věcně nepříslušným soudem prvního stupně) mezi taxativně vymezené odvolací důvody.

Procesní postup odvolacího soudu¹⁰² závisí na povaze konkrétní nesplněné podmínky řízení, resp. na skutečnosti, zda je nedostatek takové podmínky řízení odstranitelný či neodstranitelný. V případě neodstranitelného nedostatku podmínky řízení, je odvolací soud povinen rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a řízení zcela zastavit (ukončit) s tím, že v případě nedostatku pravomoci či příslušnosti rozhodujícího orgánu věc postupuje dále. V případě nedostatku podmínky řízení, který lze odstranit, dává občanský soudní řád na zvážení odvolacímu soudu, zda se pokusí zjednat nápravu sám přímo v odvolacím řízení či napadené rozhodnutí zruší a věc vrátí zpět soudu prvního stupně k dalšímu řízení, v němž se o zjednání nápravy postará soud prvního stupně.

5.2. Nedostatek podmínek řízení, jako důvod žaloby pro zmatečnost

Občanský soudní řád zakládá též možnost napravit situaci, kdy bylo vydáno rozhodnutí ve věci samé i přes absenci určitých podmínek řízení, ve fázi již pravomocného rozhodnutí ve věci samé, a to prostřednictvím tzv. žaloby pro zmatečnost, jíž se lze domáhat zrušení již pravomocného rozhodnutí.

Podmínkami řízení, pro jejichž nedostatek lze dle ustanovení § 229 OSŘ napadnout řízení z důvodu zmatečnosti jsou: pravomoc soudu, procesní subjektivita účastníka, procesní způsobilost účastníka, překážka litispendence a překážka res iudicata.¹⁰³

¹⁰² Řízení o odvolání, jakožto řádném opravném prostředku proti rozhodnutí soudu prvního stupně, je upraveno v ustanoveních § 201 OSŘ - 226 OSŘ.

¹⁰³ Řízení o žalobě pro zmatečnost řízení je upraveno v ustanovení § 228 - § 235i OSŘ.

6. ZÁVĚR

Závěr diplomové práce by měl obsahovat ohlédnutí autora za jejím zpracováním, zhodnocení výsledků autorovy práce, odpovědi autora na v úvodu vytyčené otázky a případné úvahy autora *de lege ferenda* (neboli zamyšlení se nad současnou pozitivní právní úpravou tématu *de lege lata*).

Při zpětném ohlédnutí za zpracováním této diplomové práce musím konstatovat, že jsem spokojena s výběrem zvoleného tématu, a to jak z obecného hlediska ve vztahu k právu procesnímu, tak z konkrétního hlediska ve vztahu k procesnímu institutu podmínek řízení v civilním procesu. Pozitivně v tomto směru hodnotím rozsah podmínek řízení, který tento institut v civilním procesu má, a to zejména s ohledem na přesah do soukromého práva hmotného (ve vztahu k institutům právní osobnosti a svéprávnosti). I když široký rozsah tématu jeho zpracování do jisté míry znesnadňoval, byla jsem nucena pracovat s velkým množstvím právních předpisů a představovat si různé druhy soudních řízení, což bylo dynamické. Na druhou stranu však široký rozsah tématu vyžadoval konkrétně zaměřený přístup a vymezení dílčích problémů, což nebylo úplně jednoduché a nejsem si na tomto místě jista zdařilostí.

Diplomová práce je rozčleněna do 6 kapitol s tím, že první a poslední kapitolu tvoří úvod a závěr této práce. Druhá kapitola s názvem „Pojem a význam podmínek řízení v civilním procesu“ podává ucelený výklad pojmu a významu procesních podmínek řízení s tím, že zmiňuje veškeré procesní instituty, které lze za podmínky řízení v civilním procesu přímo i nepřímo považovat. Třetí kapitola s názvem „Pozitivní podmínky řízení v civilním procesu“ spolu se čtvrtou kapitolou s názvem „Negativní podmínky řízení v civilním procesu“ již podávají podrobný výklad takových procesních institutů, které jsou mezi podmínky řízení řazeny zásadně vždy v každé odborné publikaci. Při rozdělení podmínek řízení na „pozitivní“ a „negativní“ jsem vycházela z obdobné diferenciaci Zahradníkové, neboť tato mi přijde logická a jasná. Předposlední pátá kapitola s názvem „Podmínky řízení z hlediska opravných prostředků“ podává stručný výklad situace kdy i přes absenci zákonem stanovených podmínek řízení dojde k vydání meritorního rozhodnutí ve věci samé a je tudíž nutné zjednat nápravu za využití opravných prostředků. Na základě uvedeného mám za to, že se mi podařilo naplnit stanovený cíl diplomové práce, stanovený na straně č. 2.

V úvodu této diplomové práce (na straně 3) bylo stanoveno pět základních procesních otázek, jejichž zodpovězením si dovoluji shrnout závěry z předložené diplomové práce plynoucí.

1. Jaký je procesní význam podmínek řízení v civilním procesu?

Jedná se o zcela zásadní procesní institut, ovlivňující jak průběh řízení v prvním stupni, tak i závaznost a napadnutelnost pravomocného rozhodnutí ve věci samé.

2. Jsou veškeré podmínky řízení v civilním procesu vymezeny výhradně v občanském soudním řádu, jakožto základním právním předpisu, upravujícím civilní právo procesní?

Převážně ano s tím, že se právní úprava podmínek řízení v občanském soudním řádu uplatní na základě zásady subsidiarity ve všech druzích občanského soudního řádu. Za zmínku však stojí právní úprava právní osobnosti a svéprávnosti v občanském zákoníku, zakotvující předpoklady procesní subjektivity a procesní způsobilosti účastníků řízení.

3. Shoduje se odborná veřejnost na pojetí podmínek řízení v civilním procesu či se k tomuto tématu objevují rozdílné přístupy?

Odborná veřejnost se v zásadě na pojetí podmínek řízení shoduje, když mezi ně řadí: pravomoc a příslušnost na straně soudu, procesní subjektivitu a procesní způsobilost na straně účastníků a překážku zahájeného řízení a překážku věci pravomocně rozhodnuté na straně věci. Někteří odborníci však řadí k podmínkám řízení též jiné procesní instituty, což jiní odmítají.

4. Jakou možnost procesní obrany má účastník řízení v civilním procesu, pokud bylo soudem meritorně rozhodnuto i přes nedostatek některé z podmínek řízení?

Každý účastník občanského soudního řízení má procesní právo podat odvolání vůči dosud nepravomocnému rozsudku, neboť nedostatek podmínek řízení před vydáním meritorního rozhodnutí občanský soudní řád stanovuje odvolacím důvodem. V případě pravomocného rozhodnutí se lze domáhat jeho zrušení u soudu prvního stupně žalobou pro zmatečnost řízení.

5. Je právní úprava podmínek řízení v civilním procesu stabilní či lze v této oblasti očekávat legislativní změny?

Na tomto místě je třeba poukázat na aktuální legislativní situaci, kdy je připravována rekodifikace civilního procesního práva. Ve vztahu k podmínkám řízení, jako takovým, by však nemělo dojít k významnějším změnám, což lze usuzovat z Věcného záměru civilního řádu soudního, který je veřejně přístupný na webu Ministerstva spravedlnosti. Za zmínku zde však zajisté stojí návrh změny definice účastníků v nalézacím sporném řízení, a to již dřívějším pojmem „strany“.

Z mého osobního pohledu jsou, po zpracování této diplomové práce, podmínky řízení v civilním procesu zcela stěžejním procesním institutem, jejichž právní úpravě by mohla být věnována větší pozornost, a to především ve smyslu systematičnosti. Každá procesní podmínka je dnes zvláště zakotvena v jednotlivém procesním ustanovení na různém místě, tudíž pouze z občanského soudního řádu bez použití komentářové či jiné odborné literatury na první pohled nevyplývá, které procesní instituty podmínkami řízení jsou a které nikoliv. Ve vztahu k navrhované rekodifikaci civilního procesního práva souhlasím s navrženým postupem změny definice účastníků v nalézacím sporném řízení na „strany“, neboť to i dle mého názoru lépe vystihuje podstatu sporného řízení.

RESUME

The present thesis gives an explanation of topic in the field of civil procedural law. The management conditions in the civil trial, with particular focus on the progress of their investigation and possible consequences of their failure. The professional literature, along with the legal provisions and the applicable case law demonstrates how essential element in the context of civil proceedings in question.

For the complexity of interpretation and relief work orientation is given by the chapter entitled "the concept and importance of conditions of proceedings in the civil process". This chapter follows the introduction of the author's own representing the basic goals and philosophy of the text and includes an overview of gradual and capturing those legal institutions whose knowledge is processed due to the problems the author considered crucial. We are talking mainly about the nature of justice as a universal activity with a deeper focus on the right to a fair trial, the gradual transition to civilian process as one of the species of the Czech judiciary and the subsequent focus on proceeding conditions very concept of civil procedure.

The core of the work is embodied in the following two chapters named "positive conditions of management of civil process", and "negative conditions of management of civil process". As follows from the above, the content of this section, a detailed analysis of the various proceedings conditions (on the side of the court, on the other parties, adverse proceeding conditions - *Lis pendens* and obstruction of *res judicata*) with a non-failure the course of their investigation. These chapters also include analysis of the situation occurring when those conditions are not controlled a variety of reasons fulfilled.

Last chapter of this thesis describes situations when civil trial procedure issue a decision even though the conditions according the previous chapters are not fulfilled.

Following the interpretation given themes is the thesis ended by the latest chapter titled "Conclusion" in which readers offers the opportunity to get to know with the author's final summary, evaluation, *de lege ferenda* deliberation and reflection over any deeper insight into the theme in the rigorous work.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Odborná literatura:

1. WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 236 stran, ISBN: 978-80-7478-683-9
2. SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HUMULÁKOVÁ, K. a kolektiv. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 458 stran, ISBN: 978-80-7400-279-3
3. ŠÍNOVÁ, R., JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, 256 stran, ISBN: 978-80-87576-78-6
4. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, 624 stran, ISBN: 978-80-7502-076-5
5. ZAHRADNÍKOVÁ, R. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, 579 stran, ISBN: 978-80-7380-571-5
6. HENDRYCH, D. a kolektiv. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 600 stran, ISBN: 978-80-7400-624-1
7. ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 279 stran, ISBN: 978-80-7380-538-8

Komentáře k právním předpisům:

1. JIRSA, J. a kolektiv. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 616 stran, ISBN: 978-80-7552-034-0
2. SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 stran, ISBN: 978-80-7400-673-9

Právní předpisy:

1. zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění pozdějších předpisů
2. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
3. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
4. zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
5. ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
6. ústavní zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018

7. zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
8. zákon č. 216/1994 Sb., zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
9. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
10. zákon č. 120/2001 Sb., zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
11. zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
12. zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
13. zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
14. zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
15. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
16. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
17. zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
18. zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
19. zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
20. zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
21. zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018

Důvodové zprávy:

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Soudní rozhodnutí:

1. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2001, sp. zn. 7 Nd 104/2001, publikované v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek pod č. C 419.
2. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. května 2005, sp. zn. 30 Cdo 997/2005

3. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 33 Odo 1345/2005
4. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 08. 07. 2009, sp. zn. 26 Cdo 2962/2008
5. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1164/2009
6. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4812/2008, publikované v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 10/2009
7. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. 26 Cdo 30/2010
8. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. I. ÚS 904/08, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. ÚS 57/2010
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sen. zn. 29 NSČR 33/2010, publikované v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek pod č. C 10281
10. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. listopadu 2016, sp. zn. 29 NSČR 4/2016

Odborné články:

1. RABAN, P. K otázce vzájemného působení zahájení soudního a rozhodčího řízení. *Soudní rozhledy*. 2007, 1, str. 4, ISSN: 1211-4405
2. PŘIDAL, O. Postup soudu před nařízením jednání. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, 5, str. 25, ISSN: 1805-8280
3. ŠÍNOVÁ, R., MALÁ, J. K procesní subjektivitě přiznané zákonem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 2017, 12, str. 444, ISSN: 1210-6410

Internetové zdroje:

1. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, © 2011. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz>
2. Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

exekuční řád, EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
insolvenční zákon, IZ	zákon č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
Evropská úmluva	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
Listina základních práv a svobod, Listina, LZPS	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
občanský soudní řád, OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
soudní řád správní, SŘS	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
trestní řád, TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
ZMPS	zákon č. 91/2018 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018

zákon o rozhodčím řízení, ZŘŘ	zákon č. 216/1994 Sb., zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
ZRNKS	zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
zákon o soudech a soudcích	zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
zákon o soudních poplatcích	zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
zákon o ústavním soudu, ZÚS	zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
zákon o veřejných rejstřících, ZVR	zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018
zákon o zvláštních řízeních soudních, ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2018

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

IV. Nedostatky podmínek řízení a postup soudu

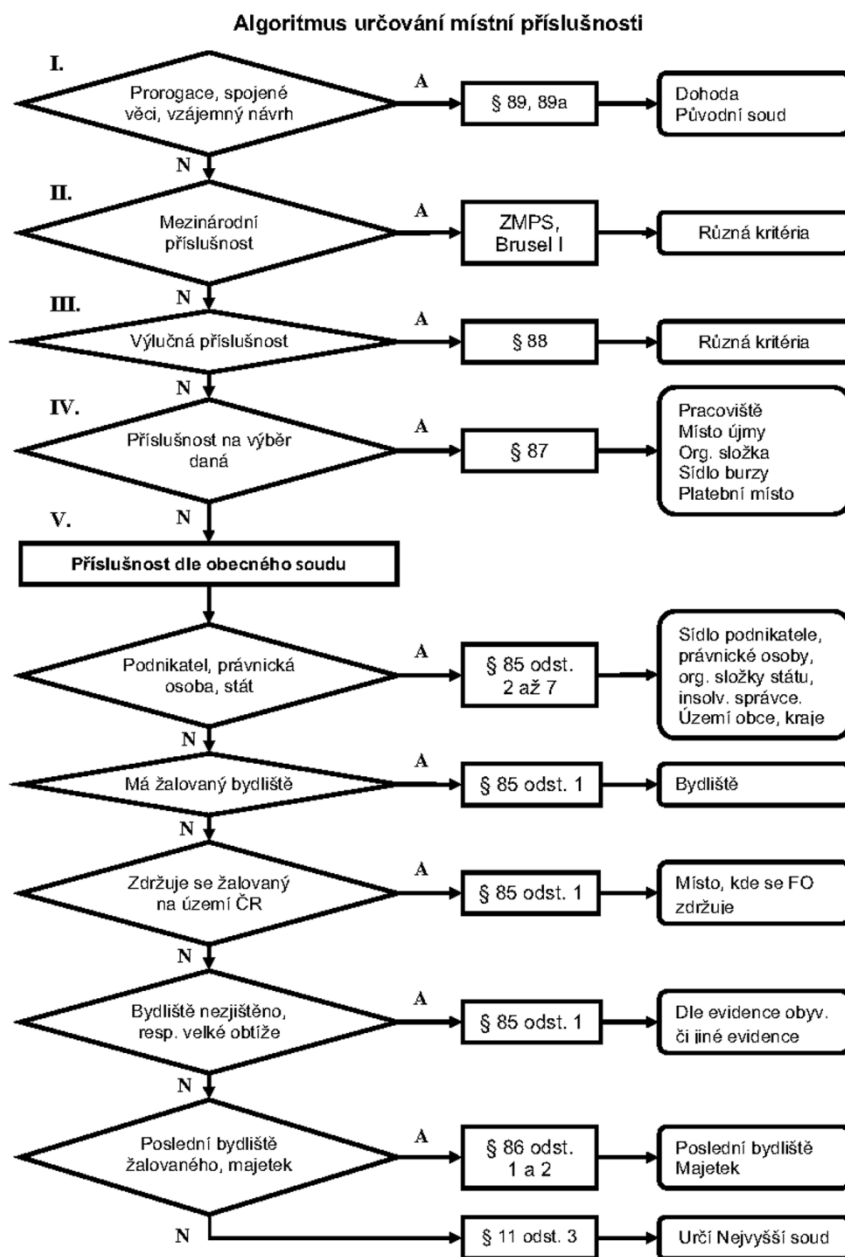
Nedostatek a jeho odstranitelnost		Postup soudu
funkční příslušnost	N	zastavení řízení
litispence	N	zastavení řízení
místní příslušnost	N	vytvoření nepříslušnosti + postoupení
návrh na zahájení řízení chybí	N	zastavení řízení
obsazení soudu	O	zajistí správné obsazení, sdělí obsah přednesů a důkazů
pravomoc	N	zastavení řízení + postoupení věci
předběžná otázka	O	vyčkání rozhodnutí o předběžné otázce, přerušeni řízení
předchozí uplatnění nároku	O	výzva, přerušeni
procesní způsobilost	O	ustanovení opatrovníka, zajištění řádného zastoupení
res iudicata	N	zastavení řízení
rozhodčí smlouva	N	zastavení řízení
věc správního soudnictví	N	zastavení řízení + poučení, kompetenční spor, postoupení
věcná příslušnost	N	předloženi VS (NS) s názorem soudu a účastníků
zastoupení	O	výzva
způsobilost po zahájení řízení	O	rozhodnutí o procesním nástupnictví, opatrovník, přerušeni, eventuálně zastavení řízení
způsobilost před zahájením řízení	N	zastavení řízení

N – neodstranitelný, O – odstranitelný

Zdroj přílohy č. 1 - převzato z:

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 438, ISBN: 978-80-7400-673-

Příloha č. 2

„Jsou užity následující typy vývojových diagramů – kosočtverec (kosodélník) znamená rozhodování, posouzení, zda se jedná o daný typ příslušnosti. Je-li toto posouzení kladné (znak „A“) pak pokračujeme směrem vpravo, a pokud je záporné (znak „N“), pak směrem dolů. Obdélník znamená postup ve věci, určení konkrétního paragrafu (předpisu), kterým se daná místní příslušnost řídí – užíváme jej ve druhém sloupci. Konečně ovál ve třetím sloupci znamená finální určení místní příslušnosti.“

„Kroky v bodech I., II., III. a IV. mohou být učiněny velice rychle v závislosti na zkušenostech osoby, která určuje místní příslušnost. Zde upozorňujeme na logiku, kdy mezinárodní příslušnost (bod II.) má přednost před výlučnou příslušností (bod III.), která má přednost před příslušností na výběr danou (bod IV.) a konečně příslušnost dle obecného soudu (bod V.) se uplatní jen v případě, že se neuplatní předchozí typy příslušností.“

Zdroj přílohy č. 2 - převzato z:

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv. *Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, str. 370, ISBN: 978-80-7400-673-